

Parvela

Parvelan kylä sijaitsee Heponiemen länsipuolella kahden Ohulahden välisellä kannaksella. Parvelan kylä on metsäistä ja mäkiä aluetta.

Parvelan kylä mainitaan Satakunnan erämaaluettelossa ensimmäisen kerran n. vuonna 1450. Vuosina 1540-1636 kylässä oli kaksi Parvi-nimistä taloa, joista v. 1636 muodostettiin Parvelan yksinäistalo. Vuonna 1751 se uudelleen halottiin kahtia ja niin kylästä jälleen tuli kaksitaloinen.

Heponniemen kylään kuuluva tila, Mäki-Laurila, muodostaa yhdessä luetteloidun Hämymyksen haan ja Ohulahden rantaniityn kanssa paikallisesti merkittävän kulttuurimaiseman, koska siinä on säilynyt hyvin perinteinen rakentaminen, karjanpito ja viljely. Maisema kuuluu osittain Parvelan kylään.

Parvelan peltomaisema

Rakennettu ympäristö

Parvelan tila on metsän ympäröimänä Längelmäveden rannalla todennäköisesti alkuperäisellä paikallaan. Talo on inventoimatta. Tielinjaukset noudattelevat vanhoja isojaon aikaisia tielinjauksia.

Suosituksia uudisrakentamiselle

Korkeakoskea ja Peltomaata ympäröivien peltojen reunoilla on joitakin uudisrakentamiselle sopia paikkoja.

Paalila

Paalilan kylä sijaitsee Monikkalan ja Heponiemen välisellä niemekkeellä, Heposelän rannalla.

Vanhin Paalilan kylää koskeva asiakirjatieto on Satakunnan erämaaluettelosta vuodelta 1450. Vuoden 1540 maakirjan mukaan kylässä oli kuusi taloa; kolme Karvaista ja kolme Lintua. Pysyviksi taloiksi jäi yksi Karvainen, joka 1600-luvun alussa sai nimen Kojola, ja yksi Lintu, jota 1600-luvun lopun lopussa alettiin kutsua Lintulaksi. Kylä säilyi kaksitaloisena vuoteen 1791, jolloin Lintula halottiin kahtia. Myöhemmin toinen näistä osataloista sai nimen Sipilä.

Heponiemen kylän puoleinen Hepomäki sekä Paalilan kylän Kalkunvuori lehtorinteineen reunustavat voimakkaasti Heposeläntien varren maisemaa. Niiden lounaispuolella on pieni-alaisia peltoalueita erillään sijaitsevina uusina ja vanhoine tiloineen.

Lintulan upea päärakennus hallitsee maisemaa alueen kaakkoiskulmalla, josta avautuu hienot näkymät Heposelälle ja Huhtivuorelle. Lintulan tilan eteläpuolisilla pelloilla on kauniita peltosaarekkeita.

Maasto on kumpuilevaa ja mäkiä, kapea ja mutkainen soratie kulkee maastoa myötäillen. Tietä reunustaa pellot ja metsät. Kovin suuria yhtenäisiä peltoalueita ei ole, vaan kylä on enemmän metsäistä. Rakennukset sijoittuvat tien varteen ja Heposelän rannalle.

Paalilan järvimaisemaa

Lintula on edelleen vanhan kylätontin kohdalla, muut tilat on siirretty kauemmaksi. Kojola on Heposelän rannalla, Sipilä lähellä Heponiemen kylän rajaa. Tielinjaukset ovat säilyneet erittäin hyvin vuoden 1774 tielinjauksien mukaisina.

Arkeologiset löydöt

Paalilan Kojolan tilalla on rautakautinen löytöpaikka, josta on löytynyt keihäänkärki. Linnavuori on mahdollinen muinaislinna, josta ei kuitenkaan ole löytynyt varustuksen merkkejä Jouko Voijonmaan tarkastuksessa.

Luontoarvot

Alueella on EU:n Natura 2000-ohjelmaan kuuluva Hepomäen-Kalkunvuoren lehto, jota asiantuntijat pitävät Kangasalan arvokkaimpana lehtona. Se on rauhoitettu 1994 luonnonsuojelulain nojalla.

Rakennettu ympäristö

Lintula on Paalilan kantatila. Asuinrakennuksessa, joka on rakennettu 1800-luvun lopulla, on huomiota herättävän koristeelliset ikkunoiden vuorilaudat. Rakennukseen on tehty joitakin luonnetta muuttavia korjauksia. Navetta on v.1946. Vanhan kylätontin kohdalla, Heponseläntien välittömässä läheisyydessä oleva tila, on maamerkkimäinen yksittäinen kohde. R,H,M/paikallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Päärakennuksen länsipuolella on rivistö Suomalaiseen maaseutumaisemaan vieraita makedonianmäntyjä. Männyt voisi poistaa tai vaihtaa esim. kotimaiseen kuuseen. Tällöin rivistö kuitenkin peittäisi kauniin päärakennuksen, jonka näkyminen maisemassa olisi toivottavaa. Tilan lähiympäristöä voisi kiinnittää, sillä länsipuolen pellot ovat umpeutumassa.

Lintulan tilan eteläpuolisilla pelloilla on kauniita peltosaarekkeita. Tilan ympärillä olevia, järvelle viettäviä pelloja toivottavasti viljellään jatkossakin. Mikäli viljely loppuu, tulisi mieltä millä keinoilla näkymät pidetään avoimina.

Paalilan Lintulan koristeelliset ikkunat

Kylä-Sipilän asuinrakennus. Kuva Petri Eklund, 1999

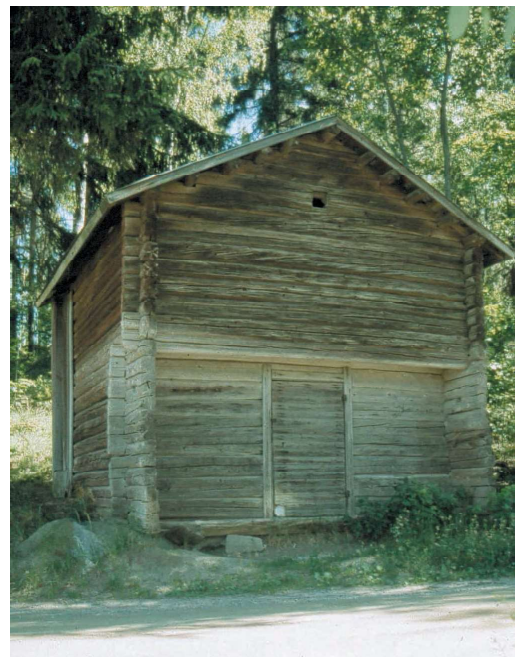
Kylä-Sipilä on Lintulasta jaettu toinen puolikas. Päärakennus 1800-luvun lopulta, remontoitu 1974-78, jolloin tehty luonnetta muuttavia korjauksia. H,M/ historiallisesti/maisemallisesti arvokas. Inventoitu 1999. Rakennusta on korjattu inventoinnin jälkeen.

Heponseläntien varressa, Kylä-Sipilän kauniin vanhan aitan vieressä on jätelajittelupiste.

Jätepisteen voisi sijoittaa toisaalle. Maisemallisesti herkille paikoille Pirkanmaan jätehuolto voisi kehittää aitausmallin tai maisemoida pisteen istutuksin. Yksi vaihtoehto olisi maaseudulla tutkia mahdollisuutta käyttää vanhoja käytöstä poistettuja ulkorakennuksia (esim. latoja) jätepisteen sijoituspaikkana.

Kojolan, joka on Paalilan kantatila, päärakennus on rakennettu v.1938 ja laajennettu 1990-luvulla, jolloin myös kuisti uusittu. Tilaan kuuluva navetta on muutettu asuinkäyttöön v.1972. Rakennukset ovat nykyisin vuokrattavissa kokous- ja virkistyskäyttöön. Heponselän rannalla sijaitsevien rakennusten käyttötarkoitus ja luonne on muuttunut täysin. Inventoitu 1999.

Kylä-Sipilän aitta. Kuva Petri Eklund, 1999

Suosituksia uudisrakentamiselle

Alueella on vähän hyviä uudisrakennuspaikkoja, koska Kalkunvuoren lehto on rauhoitettua aluetta. Muutamalla peltosaarekkeella on mahdollisia uudisrakennuspaikkoja.

Ihari

Ihari sijaitsee Heposelän lahden itäpuolella, Pälkäneen rajalla. Sen asutus on ilmeisesti myöhäiskeskiaikaista perua. Ihari muodostuu Keljon ja Monikkalan kylistä, jotka ovat molemmin puolin Iharinjokea. Sekä Keljo että Monikkala ovat kuuluneet Liuksialan lahjoitusmaihin.

Myös Kaukola, joka on Pälkäneen rajan tuntumassa lasketaan kuuluvaksi Ihariin.

Iharin kosket syntyivät vuonna 1604 kun luonnonmullistuksen myötä vesi alkoi virrata Iharissa itään päin. Iharin kosken partaalla asuvat alkoivat heti käyttämään hyväkseen luonnon heille tarjoamia etuuksia ja käyttivät yli kolmetuhatta työpäivää rakentaakseen Iharin padon. Entisen kahden lisäksi syntyi Ihariin neljä myllyä. Vuonna 1830 Kaivannon patojen murtuessa Iharin koski kuivui.

Maisemaltaan alue on erittäin vaihtelevaa ja kumpuilevaa ja jatkuu Pälkäneen Hunttilan kylän puolelle. Rakennuskanta on vaihtelevaa ja harvaksen, pääosin peltojen keskellä oleville metsäsaarekkeille sijoittunutta. Kulttuurihistoriallisesti arvokas ja kyläläisten kokoontumispaikkana toimiva Iharin myllytorppa on sijainniltaan keskeisellä paikalla (entisen) Iharin kosken maisemassa.

Keljo

Keljon kylä on Iharinkosken eteläpuolella. Keljo on ollut vielä 1990-luvun alussa maatalousvaltainen kylä. Nykyään toiminta on hiljentynyt ja vain muutama tila saa toimeentulonsa maanviljelyksestä.

Keljon kylästä ei ole yhtään keskiaikaista asiakirjamerkintää. Vuoden 1540 maakirjan mukaan Keljossa oli kaksi taloa, joista vuonna 1618 muodostui Keljon yksinäistalo. Vuonna 1698 (1743?) Keljosta tuli sotilasvirkatalo. Keljon talo omisti koko kylän alueet. Torppia olivat vuonna 1740 perustetut Pääskylä, ja Nytorp, v. 1743 perustettu Yrjälä sekä v. 1756 perustettu Seppälä. Vuonna 1803 perustettiin Mäkelä.

Keljon tila, joka on edelleen 1700-luvun lopun kartan mukaisella paikallaan, on maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävä kokonaisuus Heposelkään työtyvällä niemellä. Järvelle ja Iharinkoskelle avautuva viljelymaisema puukujanteineen on keskeinen avo-tila Raikusta päin saavuttaessa.

Raikun ja Keljon välinen osuus, jossa tie kulkee Heposelän rantaa myötäillen, on metsäistä. Välillä on pari kesäasuntoa. Keljon tilan lisäksi on säilynyt vanhoja torppia. Talot sijaitsevat yleisimmin metsäisillä kumpareilla lä-

Iharin koski ja myllytorppa

Keljon tila maisemassa. Kuva Petri Eklund, 1999

hellä tielinjaa. Joitakin rakennuksia on uudistettu mutta kokonaisuudet ovat historiallisesti ja maisemallisesti merkittäviä. Vanhojen talojen pihapiireissä on useita rakennuksia. Mitään yhtenäistä rakennustyyliä ei kylästä löydy. Myös jokunen uusi omakotitalo on rakennettu. Tielinjaukset noudattavat täysin vuoden 1774 tielinjoja.

Seppälän tilan läheisyydestä avautuu kaunis peltonäkymä, jossa Pilkkaksen tila näkyy maamerkkinä. Nykyiset tielinjausten muutokset ja ojitukset ovat muuttaneet maisemaa.

Arkeologiset löydöt

Keljon Keljosta sekä Pilkkaksen tilalta on löytynyt kivikautinen oikokirves.

Luontoarvot

Iharin Keljossa, Seppälän tilalla, Heposelän ja Pälkäneveden yhdistävän sillan kohdalla tien laidassa, entisen korkean rantatörmän päällä sijaitsee niitty-, avokallio-alue. Vedenpinta ulottui sinne asti ennen Kaivannon kanavan avaamista vuonna 1830. Iharin haka on Pirkanmaan ympäristökeskuksen inventoinneissa luokiteltu paikallisesti merkittäväksi.

Iharin hakamaan katajia ja kukkaloistoa

Seppälän tila. Kuva Petri Eklund, 1999

Keljon talousrakennukset. Kuva Petri Eklund, 1999

Rakennettu ympäristö

Keljo on alkuperäisellä paikallaan Heposelkään työntyvällä niemellä. Tilalle johtaa pitkä koivukuja, jonka päässä rakennukset hämmöttävät kauniisti eri puolilta Heposelkää. Asuinrakennus on rakennettu 1913, kuisti 1969. Pihapiiriin kuuluu lisäksi navetta 1922, aitta, talli-ruoka-aitta, riihi sekä tiilikellari vuodelta 1757(?). Tilan lännen puoleiset pellot ovat umpeutumassa. Alueella on toiminut mahdollisesti Kreikkalais-katolilainen luostari ennen vuotta 1604. H,M/paikallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Keljon tila on maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävä kokonaisuus. Viljelyn jatkaminen on maiseman säilymisen kannalta suotavaa. Samoin koivukujanteen hoitaminen osana maisemaa.

Seppälä, joka on entinen Keljon torppa sijaitsi aikaisemmin rinteeseen juurella, kun se nykyisin on rinteeseen laella. Siirto tapahtui 1938-39, jolloin tupaani lisättiin kamari. 1998 on rakennettu eteinen. Pihapiiriin kuuluu lisäksi navetta, sauna-ruoka-aitta ja puimalato 1930-50-luvuilta. Historiallisesti/maisemallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Seppälän tilalla, entisen korkean rantatörmän päällä sijaitsee ns. Iharin haka, joka on niitty-, avokallio-alue. Vedenpinta ulottui sinne asti ennen Kaivannon kanavan avautumista vuonna 1830. Yli 50 vuotta laidunnetun alueen laidunnus loppui 1987. Laitumeen kuuluu myös entinen järvenpohja. Vanha tielinjaus on säilynyt ainakin isojaon ajoilta lähtien.

Hoitosuositus: suositeltavaa olisi järjestää vuosittainen niitto tai laidunnuksen uudelleen aloittaminen erillään pelto-osuudesta. Pensaiden, harmaalepän ja lehtikuusen poisto sekä katajien harvennus olisi tarpeen. Katajien lannoituksesta tulisi luopua.

Mäkelä on Keljon torppa vuodelta 1803. Torppa-rakennus on purettu. Nykyinen asuinrakennus on rakennettu v.1916, mutta sen luonne on kokenut merkittäviä muutoksia laajennuksen ja remonttien myötä. Pihapiirissä on runsaasti eri ikäisiä rakennuksia, merkittävin on aitta 1920-luvulta. Rannassa on paja 1930-luvulta. Rakennukset sijaitsevat Iharin haan ja Seppälän tilan vieressä, loivan

mäen päällä. Rakennukset muodostavat maisemallisesti merkittävän kokonaisuuden. Historiallisesti/maisemallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Pilkas kuuluu Raikun kylään. Asuinrakennus on tehty vanhasta Epilän riihestä ja rakennettu 1918. Lato, makasiini, sauna ja liiteri ovat 1930-luvulta. Navetta on vuodelta 1955. Tila sijaitsee Iharintien varressa ja tilakokonaisuus on merkittävä yksittäinen kohde maisemassa. Historiallisesti/maisemallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Tilan yhteydessä on kauniit peltosaarekkeet mäntyineen ja latoineen. Pilkaksen peltosaarekkeet ja ladot tulisi säilyttää kulttuurimaiseman tärkeinä elementteinä.

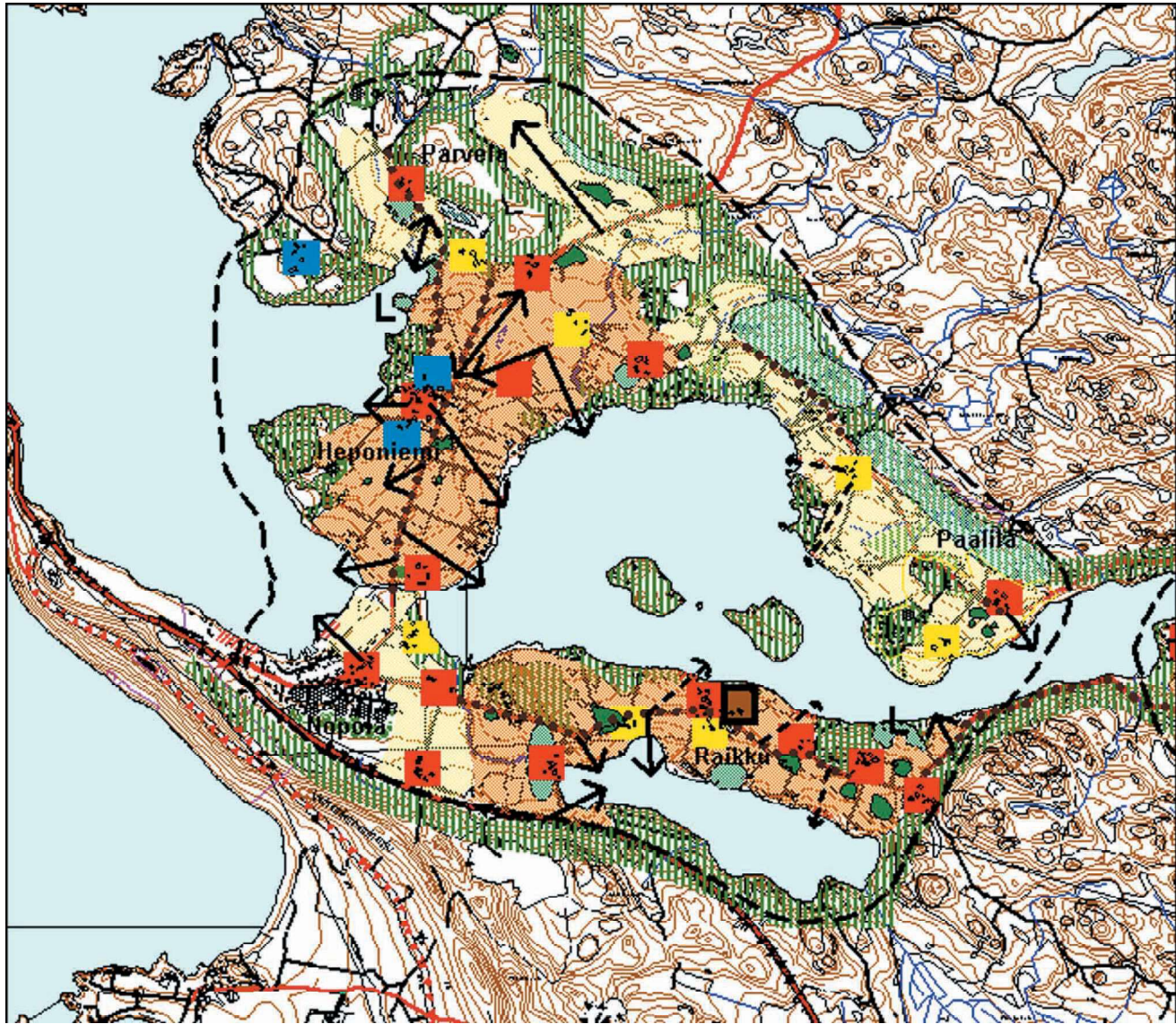
Syksyllä 2000 oli tietä kunnostettu maaseutumaisemaan sopimattomalla tavalla. Tie kulkee korkealla penkereellä ja komea yksittäiskuusi oli kaadettu. Jatkossa tulisi tielaitoksen tehdä parempaa yhteistyötä tiesuunnittelussa kulttuuriympäristöstä vastaavien ja asukkaiden kanssa.

Inventoituja kohteita: Pääskylä, joka oli Keljon torppa, on rakennettu uudelleen 1930-luvulla uudelle paikalle. Se on sivussa keskeiseltä maisema-alueelta. Jahkosen tila metsän reunassa Iharintien vieressä sijaitsevassa pihapiirissä on myös uudempi asuinrakennus. Koivun tila on siirtolaisille lohkaistu tila. Nykyinen rankorakenteinen talo on rakennettu v. 1955, laajennettu 1982. Korpilähde on tyyppiipiirustusten mukaan rakennettu talo. Lato on vuodelta 1937. Pilkas II kuuluu Raikun kylään, mutta liittyy maisemallisesti Iharintien varressa Iharin maisema-alueeseen. Inventoitu 1999.

Pilkaksen ryhdikäs asuinrakennus

9a. HEPONIEMI-RAIKKU KULTTUURIMAISEMA

MERKINTÖJEN SELITYKSET

— — —	Maisema-alueen raja	•••••	Säilytettävä isojaon aikainen tielinjaus
■ (orange)	Maisemallisesti arvokas alue / ei uudisrak.	■ (brown)	Maakunnallisesti arvokas rakennus tai rakennusryhmä
■ (yellow)	Maisemallisesti merkittävä alue / hienovar. rak. mahd.	□ (black outline)	Kulttuuriympäristöohjelman ehdotus
■ (green with dots)	Hoidettava niitty tai laidunalue	■ (red)	Paikallisesti arvokas rakennus tai rakennusryhmä
L	Luetteloitu perinnebiotooppi	■ (yellow)	Maisemallisesti / historiallisesti arvokas rakennus
■ (green with vertical lines)	Maisematilaa rajaava säilytettävä reuna	■ (blue)	Inventoitava rakennus tai rakennusryhmä
■ (dark green)	Hoidettava peltoosaareke	■ (black with dots)	Maiseman kannalta rakentamiseen sopiva alue
•••••	Hoidettava puukujanne	■ (green with checkered pattern)	Säilytettävä / istutettava reunapuusto
■ (red with diagonal lines)	Harvennettava kasvillisuus / luontoarvot selvítettävä ensin		
□ (dashed)	Lehtoalue, hoidetaan erillisen hoitosuunnitelman mukaan		
→	Tärkeä avoimena pidettävä näkymä		
--- --	Avattava näkymä		

SUOSITUKSET JA OHJEET 1:30 000

9b. IHARIN KULTTUURIRIMAISEMA

MERKINTÖJEN SELITYKSET

— — — — —	Maisema-alueen raja	•••••	Säilytettävä isojaon aikainen tielinjaus
■	Maisemallisesti arvokas alue / ei uudisrak.	■	Maakunnallisesti arvokas rakennus tai rakennusryhmä
■	Maisemallisesti merkittävä alue / hienovar. rak.mahd.	■	Paikallisesti arvokas rakennus tai rakennusryhmä
	Maisematilaa rajaava säilytettävä reuna	■	Maisemallisesti / historillisesti arvokas rakennus
•••••	Hoidettava puukujanne	■	Inventoitava rakennus tai rakennusryhmä
■	Hoidettava niity tai laidun	■	Maiseman kannalta rakentamiseen sopiva alue
■	L Luetteloitu perinnebiotooppi	■	Säilytettävä / istutettava reunapuusto
■	Hoidettava peltoaareke		
■	Harvennettava kasvillisuus / luontoarvot selvittävä ensin		
■	Lehtoalue, hoidetaan erillisen hoitosuunn. mukaan		
→	Tärkeä avoimena pidettävä näkymä		
--->	Uimertusnäkö		

SUOSITUKSET JA OHJEET 1:20 000

Orisniityn laidunalue

Monikkala

Monikkalan kylä on Iharinkosken pohjoispuolella. Kylässä on laajat viljelyaukeat, joihin kaakkoispuolella sijaitsevan Kaukolan kylän viljelyalueet liittyvät maisemallisesti.

Vuoden 1540 maakirjan mukaan Monikkalassa oli neljä taloa. Kangasalan kuudes kirkkoherra, Olavi Olavinpoika Björn, osti vuonna 1583 Monikkalan neljä taloa, yhdisti ne ja perusti Monikkalan (Rosellin) kartanon. Hän kuoli 1584, jonka jälkeen kartanoa piti hänen leskensä Marjatta vuosina 1584-1604. Kun Monikkalan kartano tuli Liuksialan lahjoitusmaaksi, Liuksiala viljeli sitä vuosina 1609-1627. Myös Monikkalan mylly joutui tuolloin Liuksialan haltuun. Kartanon ikä jäi kuitenkin lyhyeksi ja se halottiin vuonna 1668 Rosilaksi ja Klemolaksi. Klemola taas halottiin Mikkolaksi ja Klemolaksi 1765. Lemola (Klemola) siirrettiin nykyiselle paikalleen isojaossa.

Kylän talot sijaitsevat pääasiassa toisistaan erillään. Vanha kylätontti on ollut sillä paikalla, jossa nykyisin ovat vierekkäin Rosila ja Mikkola. Tiloilla on säilynyt vanhat päärakennukset. Tiet noudattelevat isojaon aikaisia tielinjauksia. Metsän reunassa on muuta-

ma jälleenrakennuskaudelle tyypillinen noppamainen talo. Lähellä Orisniitytä on muutama uudempi omakotitalo, jotka ovat pihapuuston suojassa.

Lemolan tiivis tilakokonaisuus on maisemallisesti keskeisellä paikalla lähellä Iharin Myllytorppaa. Ainakin paikallisesti merkittävä perinnemaisema on Orisniitty, jossa kesällä 2000 laidunsi karjaa. Orisniityn laidunalueella on kauniita puoliavoimia peltosaarekkeita. Mikkolan ja Rosilan tilat ovat maisemallisesti merkittäviä ja muodostavat Hunttilantien ”portin”. Hunttilaan johtavalta tieltä avautuvat pellot, joita reunustavat hyvin selväreunaiset metsät. Pelloilla on myös kauniita peltosaarekkeita. Peltomaisemassa sijaitseva VPK:n vaja pärekattoineen on harvinaisen hyvin alkuperäisessä asussaan säilynyt.

Arkeologiset löydöt

Kaukolan Kaukolasta on löydetty kivikautinen irtolöytö, kivikirves.

Luontoarvot

Paikallisesti merkittävän perinnemaiseman muodostaa Iharin Orisniitty, kaunis pienipiirteinen laidunalue, jonka luontoarvot olisi hyvä selvittää.

Rakennettu ympäristö

Lemola on Klemolasta vuonna 1765 jaettu tila. Vuonna 1904 rakennettua hirsirunkoista osaa on laajennettu 1950 rankorakenteisella osalla. Pihapiirin rakennukset muodostavat melko tiiviin neliöpihan. Sivummalla on vanha lato, riihi ja aitta. Yksittäinen tila on avoimella paikalla Iharinkosken maisemakokonaisuudessa, pellon ylärinteen päällä lähellä Iharin myllytorppaa. H,M/paikallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Lemolan tilaa ympäröivät pellot tulisi säilyttää viljelyssä tai maisemapeltoina. Orisniityn laiduntamisen jatkamista suositellaan. Uutta ehdotettua tielinjausta ei saisi suoristaa Orisniityn poikki, vaan tietä parannettaessa tulisi ottaa huomioon kulttuuriympäristön arvot.

Lemolan pihapiiri. Kuva Petri Eklund, 1999

Iharin myllytorppa on rakennettu 1856-58(?) Lemolan maalle. Torppaa on laajennettu 1980-luvun puolivälissä. Ikkunat ja sisätilat on uusittu. Torppa toimii kylätoimikunnan kokoontumistilana. Torppa on kiinni Iharintiessä, kosken läheisyydessä. Historiallisesti/maisemallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Myllytorpan pihapiiriin sijoitettu jätteiden käsittelypiste tulisi maisemoida istutuksien tai aitauksella tai pisteelle tulisi harkita muuta sijaintipaikkaa. Iharin tiesuunnitelmat tulisi tarkistaa etenkin Iharin "kosken" eli kannaksen kohdalla, jotta vaikutelma kannaksesta säilyisi.

Muita inventoituja kohteita ovat Mattila ja Metsä-Rosila, jotka ovat jälleenrakennuskaudelle tyypillisiä taloja.

Rosila on Monikkalan kartanosta vuonna 1668 halottu toinen puolikas, joka on todennäköisesti alkuperäisellä paikallaan. Asuinrakennus on rakennettu vuonna 1897 (?). Muutokset eivät vaikuta kokonaisuuteen. Tilan rakennukset muodostavat neliömäisen pihapiirin Iharinjoen rannassa. Erittäin merkittävä kokonaisuus Iharin kulttuurimaisemassa. Tilalla on rusthollitilan historia. H,M/paikallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Mikkola on Klemolasta vuonna 1765 jaettu tila. Tilan rakennukset ovat aivan Pohjanlahden- ja Hunttilantien risteysessä. Asuinrakennus on 1800-luvun lopulta. Rakennuksessa on kiinni vanha vaarinpirtti. Aitta on 1900-luvun alusta, navetta vuodelta 1927. Muut pihapiirin rakennukset ovat uudempia. Mikkolan talossa on toiminut kestäkievari 1920-luvulta 1936-37 asti. H,M/paikallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Hunttilaan johtavalta tieltä avautuvat pellot, joita reunustavat hyvin selväreunaiset metsät. Pelloilla on myös kauniita peltosaarekkeita. Pellot olisi hyvä pitää viljelyssä ja hoitaa peltosaarekkeita, että ne säilyvät monilajisina ja monimuotoisina.

VPK:n vaja on maisemallinen kiintopiste avoimessa peltomaisemassa. Rakennuksessa on säilynyt pärekatto. H,M/paikallisesti arvokas. Inventoimatta.

VPK:n vajan säilyttävänä toimenpiteenä tulisi rakennuksessa kiinni oleva kasvillisuus pois-

Rosilan pihapiirin rakennukset

Mikkolan piha ja vasikat. Kuva Petri Eklund, 1999

Kaukolan asuinrakennus. Kuva Petri Eklund, 1999

taa. Korjaustyöt tulisi tehdä perinteisin materiaalein ja menetelmin, jolloin rakennuksen arvo säilyy. Rakennuksen pärekatto onkin uusittu pari vuotta sitten.

Kaukolan tila sijaitsee Kaukolan kylän puolella, jonka rakennukset ovat Iharinjoen varressa pihapuuston suojassa siten etteivät ne näy kaukomaisemassa. Kaukolan kylässä on ollut Eerola ja Västilä nimiset talot vuoden 1540 maakirjan mukaan. Talot ovat olleet yhdysviljelyksessä 1721-91. Talot ovat kuitenkin eronneet ja nykyisen talon paikalle jäi todennäköisesti vanha Eerola. Asuinrakennus ja navetta on rakennettu 1900-luvun alussa. Pihapiirin muut rakennukset ovat uudempia. H/paikallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Suosituksia uudisrakentamiselle

Iharin kulttuurimaisema-alueen uudisrakentamiselle maiseman kannalta sopivat paikat sijaitsevat metsäselänteiden reunoilla. Toisaalta joillakin alueilla, kuten Huntulantien pohjoispuolella sijaitsevat metsänreunat ovat niin ehjät ja voimakkaat, ettei uudisrakentamista sille alueelle suositella.

Kyläläisten kertomaa

Iharin kylätoimikunta on päättänyt anoa avustusta Iharin entisen kosken ja Iharin joen rantaluonnon alueen kunnostamiseen. Alueelle tulisi laatia tarkempi lähiympäristön kehittämissuunnitelma ja laajentaa se koskemaan myös Myllytorpan aluetta sekä Iharin hakaa, jota tulisi hoitaa säännöllisesti.

Iharilaiset pitivät keskeisinä alueina myös Keljon tilaa koivukujineen, Orisniittyä, Lemolan, Mikkolan ja Rosilan tiloja sekä VPK:n kalustovajaa. Myös (Paalilan kylään kuuluvan) Lintulan tila peltoineen ja rantaniittyineen on kyläläisten mielestä keskeinen kulttuurimaisema.

Mahdollisuudet ja uhkat

Tiesuunnitelmat uhkaavat perinnemaisemia, joissa vanhat tielinjaukset ovat säilyneet ainakin isonjaon ajalta asti lähes muuttumattomina.

Raikku

Raikku sijaitsee Heposelän ja Lahdentien välissä. Lännessä rajaa Längelmävesi, idässä Ihari ja Pälkäne.

Raikun vanhan kylän ympäristö viljely- ja laidunalueineen kuuluu Heposelän-Raikunjärven kulttuurimaisemaan joka on luokiteltu Pirkanmaan kulttuurihistorialliseksi kohteeksi. Hyvin säilynyt ryhmäkylä muodostaa arvokkaan kokonaisuuden polveilevassa maisemassa.

Vuoden 1540 maakirjan mukaan kylässä oli Uotila, Pajunen, Epilä ja Laurila. Vuonna 1561 Uotila jaettiin Uotilaksi ja Siurolaksi. V. 1792 Siurola jaettiin Perä-Siurolaksi ja Kylä-Siurolaksi. Kylä-Siurola jäi paikalleen kylään ja Perä-Siurola siirtyi kylän perälle. Rekola on Epilästä v. 1684 halottu toinen puolikas. Pajunen myi tilansa ja maansa kunnalle v. 1899. Vielä 1940-luvun puoleen väliin alue oli sakeaa metsää. Suuri muutos tapahtui vuosien 1946-48 aikana, kun maanlunastuslautakunta myi sodan jälkeen 3x2ha tonttia ja kymmenen rintamamiestonttia. Tällöin muodostui uusi alue, Nopola. 1950-luvun nopean väestönkasvun myötä Raikussa rakennettiin uusi koulurakennus vanhan tilalle. Raikun koulu on rakennettu entisen Pajusen tilan paikalle. Koulu toimi aikaisemmin vanhassa päärakennuksessa.

Raikun kylänäkymä. Kuva Meri-Kaarina Rahkomaa

Kylä jakautuu selvästi kahteen osaan, korkealla kannaksella sijaitsevaan vanhaan kylään peltoalueineen sekä Tylkän tiehaarassa sijaitsevaan Nopolaan. Kylän halki vievä tie noudattelee vuoden 1774 tielinjaa. Vanha kylä on ollut kannaksen korkeimmalla kohdalla, tien pohjoispuolella. Talojen ryytimaat olivat tien eteläpuolella. Lohkotut ja siirretyt talot sijaitsivat erillisinä tiloina Raikuntien varressa.

Järvien välissä kulkee vanha, maisemaltaan vaihteleva maantie, jonka varrella sijaitsevista rakennuksista ja rakennusryhmistä suuri osa tukeutuu pienialaisiin metsäsaarekkeisiin. Kapealta kannakselta avautuu peltojen ylinäkymiä vuoroin Raikunjärvelle ja Heposelälle. Keskeinen näkymä alueelle avautuu Lahdentieltä.

Vanhan kylän eteläpuolella, Raikunjärven rannalla sijaitseva komeaa kuusikkoa kasvava Helaamäki on ollut aikanaan helatulien polttopaikka. Tällä hetkellä siellä laidunnetaan karjaa, joten sen puoliavoin luonne säilyy. Joitakin näkymiä on Raikuntieltä järville päin umpeutumassa.

*Raikusta Ihariin johtavan tien linjauksia ei tule muuttaa eikä suoristaa mahdollisen tien uusi-
misen tai kunnostamisen yhteydessä.*

*Kulttuurimaisema-alueelta avautuvaa näkymää Lahdentien yli rikkoo avoin soranotto-
alue joka näkyy maisemassa myös Heposelän
taakse. Mikäli soranotto on rinteän yläpäässä
loppunut, voisi sen maisemoinnin aloittaa.*

*Keskeisimpiä umpeutuvia järvinäkymiä
kannattaa avata puustoa harventamalla.*

Arkeologiset löydöt

Raikun Rekolasta on löytynyt rautakautinen irtolöytö, soikea tuluskivi, joka on Liuksialan museossa. Raikun Salmensuun tilalta on löytynyt kivikautisia irtolöytöjä, mm. käsijousen kaari ja nuolenkärki. Raikun Naistenlinna on mahdollinen muinaislinna, josta ei kuitenkaan ole löytynyt ihmiskäden tekemiä rakennelmia.

*Peltolan tila Lahdentieltä.
Kuva Petri Eklund, 1999*

Luontoarvot

Raikusta Ihariin menevän tien varrella, Heposelän eteläpuolella Rekolan tilalla, sijaitsee kaksi monipuolista ja kasvilajistoltaan edustavaa laidunalueita. Rekolan haat on luokiteltu maakunnallisesti arvokkaiksi. Alueella on myös kauniita peltosaarekkeita.

Rakennettu ympäristö

Laurila on Raikun kantatila ja edelleen vanhalla paikalla kylätontilla, joskin se on sijainnut aiemmin alempana rinteessä. Jugendmainen päärakennus on rakennettu vuonna 1911. Pihapiiriin kuuluu lisäksi kaksi aittaa, riihi, navetta ja lato. Pihapiirin rakennukset muodostavat luonteeltaan ehjän kokonaisuuden. R,H,M/ ehdotetaan seudullisesti arvokkaaksi. Inventoitu 1999.

Rekolan haka

Laurilan päärakennus. Kuva Petri Eklund, 1999

Kylä-Siurola joka on kantatila, on ollut aina nykyisellä paikallaan vanhalla kylätontilla. Talo on halottu 1792 Kylä-Siurolaksi ja Perä-Siurolaksi, joka siirrettiin kylän perälle. Vanha päärakennus purettiin 1900-luvun alussa ja rakennus rakennettiin uudestaan, mutta tien suuntaisesti. Navetta on rakennettu 1900-luvun alussa. H,M/paikallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Uotila, joka myös on Raikun kantatila, on sijainnut alun perin Kylä-Siurolan ja Laurilan välissä, nykyistä tonttia vastapäätä. Tila on siirretty nykyiselle paikalleen entisen ryytimaan paikalle, vuonna 1933, jolloin myös asuinrakennus on rakennettu. Historiallisesti/maisemallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Laurila, Kylä-Siurola ja Uotila muodostavat vanhan kylätontin kohdalle rakennetun kokonaisuuden. Uotilan vieressä on yksi uudempi tila. Asuinrakennukset ovat vaaleita, punatiilikattoisia mutta tyyliään erilaisia. Pihapiireissä on runsaasti punamullan värisiä piharakennuksia.

Tämän seudullisesti arvokkaan kokonaisuuden parasta maisemanhoitoa on viljelyn ja laiduntamisen jatkaminen sekä näkymien avoimena pitäminen.

Uusien pihapiirien rakentaminen tulisi ohjata Raikunkannakselta kokonaan pois. Vanhoihin pihapiireihin tarvittavat talusrakennukset tulisi rakentaa purettujen rakennusten paikalle. Rakennusten suunnittelussa tulee erityisesti kiinnittää huomiota niiden sopivuuteen vanhaan rakennuskantaan.

Peltola liittyy maisemallisesti Raikunkannaksen kulttuurimaisemaan. Tila näkyy hyvin Lahdentieltä. Tontti on lohkottu Uotilan kantatilan maista 1920, jolloin myös asuinrakennus on rakennettu. Asuinrakennusta on laajennettu ja uudistettu. Pihapiiriin kuuluu lisäksi navetta ja kaksi aittaa 1920-luvun alusta sekä joitakin uudempia. Uusin on massiivisen kokoinen kanala vuodelta 1981. Rakennukset ovat Raikuntien varressa kannaksen etelärinteessä. Historiallisesti/maisemallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Epilä, joka on Raikun kantatila, on siirretty nykyiselle paikalle Raikunjärven länsipäähän vanhasta kylästä vuonna 1917. Avoimella paikalla erillisenä sijaitsevalle tilalle on näky-

mät sekä Lahden- että Raikuntieltä. Navetta on vuodelta 1917. Lato ja sauna ovat 1930-luvulta. H,M/paikallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Epilän tila maisemassa. Kuva Petri Eklund, 1999

Vallila on rakennettu vuosina 1902-03. Rakennuksessa on toiminut aikoinaan puusepäntöverstas. Pihaan kuuluu navetta 1900-luvun alusta sekä sauna ja lato. Sekä asuinrakennus että pihapiiri ovat säilyttäneet hyvin luonteensa. Tila sijaitsee tasaisen peltomaiseman reunassa Raikun koulua vastapäätä. R,M/paikallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Raikun uusi koulu on rakennettu entisen Pajusen tilan paikalle. Rakennus on valmistunut vuonna 1955. Vanhasta Pajusen tilasta on pihassa muistona pytkirakennus, joka nykyään on kylätoimikunnan käytössä. R,H,M/paikallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Raikun koulun alue (koulu, pihapiiri, yhteistalo)

Raikun koulu. Kuva Petri Eklund, 1999

Raikun kylätalo.

on keskeinen sekä maisemallisesti että kyläläisten tapaamispaikkana. Pihalla kasvaa tammia, saarnia ja vaahtera. Piha-alue ja leikkivälineet ovat käytössä kuluneet ja kaipaisivat kunnostusta. Koulun piha kannattaisi suunnit-

tella yhdessä lasten kanssa. Ideoita: omenapuita, marjapensaita, uusia leikkivälineitä, tempurata/urheilupaikka. Kunnalta multaa, taimia, ym.materiaaliapua. Koulun pihasta hie-man ummessa olevan näkymän Heposelelle voisi avata.

Rekolan, joka on Epilän lohkotila, pääraken-nus on vuodelta 1870. Vuonna 1996 on ra-kennettu lisäsiipi. Pihapiirissä on myös vaarin-pirtti vuodelta 1900 sekä runsaasti muita van-hoja rakennuksia. Asuinrakennuksiin on teh-ty luonnetta muuttavia korjauksia. Tila sijait-see erillisenä metsäkumpareen juurella Raikuntien varressa. R,H,M/paikallisesti arvo-kas. Inventoitu 1999.

Rekolan tila. Kuva Petri Eklund, 1999

Rekolan talousrakennus. Kuva Petri Eklund, 1999

Tilan itäpuolella olevan Rekolan haan hoito-suosituksena ollut laidunnus on lopetettu ke-sällä 2000.. Jatkossa olisikin hyvä saada joko säännölliset niittotalkoot tai esim. vuokra-lampaat tai -hevokset laiduntamaan. Talkoissa voisi kylätoimikuntalaisten lisäksi olla mukana mm. koululaisia haravoimassa. Myös muiden paikallisyhdistysten panostus olisi toivottavaa. Rekolan haassa pidettiin niittotalkoot kesällä 2001.

Perä-Siurola on kantatila Siurolan vuonna 1792 jaettu toinen puolikas. Asuinrakennus on rakennettu vuonna 1854. Rakennusta on korotettu kaksi hirsikerrosta vuonna 1941, jolloin myös veranta on rakennettu. Pihassa on myös kanala-sauna 1937, kota 1800-luvun alusta(?), aitta ennen vuotta 1939, kuivuri (vanha talli Epilästä, 1890-l.) riihi 1800-luvun alusta (uusittu 1952), pärehöylä 1954 ja sikala 1979. H,M/paikallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Viljamaan vuonna 1920 rakennetun talon on suunnitellut Viljamaa itse. Talo on huvilatyylinen, alkuperäisen luonteensa hyvin säilyttänyt rakennus Raikuntien varressa. R/ paikallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Viljamaan asuinrakennus. Kuva Petri Eklund, 1999

Nopola

Raikun Nopolan alue on maastoltaan tasai-nen. Nopolan alueelle on ominaista tyyppi-piirustusten mukaan rakennetut, 1 1/2-kerrok-siset, peitepystyrimoitettut rakennukset. Pihapiireissä kasvaa pihapuina isoja koivuja ja mäntyjä sekä aidanteina syreeniä.

Paja risteyksessä toimii maamerkinä ja ilmoitustauluna

Paja-rakennus sijaitsee maamerkimäisesti teiden risteyksessä. Se toimii kyläläisten ilmoitustauluna. Hyvin hoidettu rakennus on rakennettu vuosina 1933-35. Rakennuksen lähellä on kaunis yksittäismänty joka on osa kokonaisuutta. H/M,paikallisesti arvokas.

Avoin näkymä Salmenperälle on säilyttämisen arvoinen. Kylän historiasta kertoo toimintansa lopettanut kyläkauppa, jonka säilyminen olisi toivottavaa, kenties joskus vielä toimivana!

Alueen yhtenäisyys on heikentynyt jälleerakennuskauden taloihin tehtyjen muu-tosten myötä. Tilanne on tällä hetkellä melko hajanainen ja yhtenäisyyttä voitaisiin palaut-taa rakennusten korjauksien yhteydessä ra-kennuksia entisöiden, palauttaen entistä asua. Uudisrakentamisessa tulisi kiinnittää huomio-ta rakennusten sopivuuteen alueelle. Parhai-ten alueelle sopivat ryhdikkäät puolitoistaker-

roksiset, lautavuoratut talot, joiden pihapiirissä on erillinen autotalli.

Pihapiireihin sopii parhaiten kotimaiset puulajit, kuten mänty, koivu ja kuusi. Pihapiirejä voisi rajata syreeneillä tai esim. siperianhernepensailla. Pajarakennus on hyvä pitää esimerkiksi talkoilla kunnossa. Samoin avoin näkymä Salmenperälle vaatii ehkä vuositaisia raivauksia.

Salmensuun tila on ollut Helmisen suvulla vuodesta 1905. Presidentti Ståhlberg on kesäisin vierailut tilalla ennen presidentiksi tuloaan. Pihasta on löytynyt Suomen vanhin ampuma-ase, ikä n.4000v. Asuinrakennus on vuodelta 1958. Navetta, uusi piharakennus, puimala ja vilja-aitta ovat 1940-luvulta. Muut rakennukset ovat uudempia. Tila sijaitsee Heposelän rannalla tasaisella peltoaukealla. Historiallisesti/maisemallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Muita inventoituja tiloja ovat Leinola I ja II, Aurinkorinne, Töpinä, Riihimäki, Pajula, Kivellä, Kotimäki ja Peltomaa.

Suosituksia uudisrakentamiselle

Raikunkannaksen suositukset ja rakennustapaohjeet kts. Rakennettu ympäristö.

Raikussa uudisrakentamiseen sopisi Nopolan alue, jota voidaan täydentää ja tiivistää, rakennustapaohjeet kts. Rakennettu ympäristö. Laajentaminen Lahdentielle päin on meluhaittojen takia hankalaa. Kyläkoulun ympäristön rakentaminen olisi perusteltua sen säilymisen kannalta.

Kyläläisten kertomaa

Raikkulaiset mainitsivat koulun ympäristön ja näkymien avaamisen sekä koululta että Raikuntieltä järvelle keskeisiksi asioiksi. Kyläläiset kertoivat hauskoja paikallismimityksiä peltoosaareille ja lupasivat ottaa esille ja kunnostaa Raikun VPK:n kalustovajan. Rekolan isäntä toivotti sekä konsultit että kyläläiset tervetulleiksi talkoisiin niittämään Rekolan hakamaita. Rekolan niittotalkoot pidettiin kesällä 2001 Tieluonnon Lumo -projektin yhteydessä.

3.5.10 Vehoniemi-Saarikylät

Vehoniemi ja Saarikylät ovat Kangasalan etelälaidalla Pälkäneen rajalla, Roineen rantaan ja saaristoon muodostuneita kyliä.

Vehoniemi

Vehoniemen kylä sijaitsee Vehoniemen harjun kupeessa, sen lounais-länsipuolella ilmastollisesti hyvällä paikalla. Vehoniemen kylä ja kulttuurimaisema kuuluu Pirkanmaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaisiin ympäristöihin.

Vehoniemen kylässä on vuoden 1540 maa-
kirjan mukaan ollut Sipilä, Hinkkala, kaksi Tuinalaa, Hallila ja kaksi Tiitola, joista toinen jäi autioksi v.1583 ja tilukset jaettiin kylän muiden talojen kesken. Tuinalat on yhdistetty v.1579 ja vuodesta 1698 se on ollut yhdysviljelyksessä Sipilän ja Hinkkalan kanssa. Vuoden 1792 J.Florinin kartan ja asiakirjojen mukaan kylässä on ollut kaksi Hallilaa, Sipilä ja Tiitola.

Harjun eteläpuoliselle osalle Vehoniemeä, on tunnusomaista melko laajat avoimet ja tasaiset peltoaukeat, josta avautuu näkymiä järvelle. Vehoniemenkylätie johdattaa avoimen peltoaukean ja Vehoniemen ryhmäkylän läpi kohti niemen kärkeä, Roineen rantaan. Ryhmäkylä sijaitsee peltoaukean luoteiskulmalla kalliokumpareen kupeessa sen länsipuolella. Ryhmäkylänsä on edelleen samat tilat, Kylä-Tiitola, Sipilä ja Hallila. Tilojen rakennukset muodostavat tien varressa tiiviin kokonaisuuden, kylänraitin. Vehoniemen ryhmäkylä on ainutlaatuinen ja hyvin säilynyt kokonaisuus, jossa talot ovat olleet näillä paikoilla kylätien molemmin puolin 1700-luvulta lähtien.

Kylätie noudattelee 1700-luvun linjausta.

Tiitolan talon rakennukset reunustavat tiivistii kylän raittia.

Maiseman kiintopisteitä ja erityispiirteitä ovat mänty Hiedanperän lahden rannalla, peltoaukean keskellä Linnan tilan koivukuja ja kuusiaita sekä idässä avointa viljelyaukeaa rajaava harju ja rantalaidun, jossa kesällä 2000 laidunsivat lampaat. Kylätien varrella on Äkkikalliontien risteyksessä suurikokoisia latoja maisemallisesti keskeisellä paikalla.

Lähellä Saarikyläntien risteystä on toimiva kyläkauppa. Saarikyläntien molemmin puolin, pääosin eteläpuolella, avautuu rikkonaisempi peltomaisema. Aiemmin avoimet pellot ja rantaniityt ovat metsittymässä ja pensoittumassa. Alueella on myös lehtomaista kasvillisuutta. Tärkeitä näkymiä ovat Saarikyläntieltä Vehoniemen pelloille, sekä Leväslahdelle avautuvat näkymät.

Vehoniemen lammaslaidun

Saarikyläntien alkupäässä on aitta maisemallisesti keskeisellä paikalla. Jätelajittelupiste sijaitsee tien varrella.

Keskeinen peltoaukea tulisi säilyttää avoimena viljelyssä. Tärkeät näkymät ryhmäkylältä järvelle tulee säilyttää, lampaat ovat hyviä maisemanhoitajia. Ryhmäkylän läpi vievä perinteinen tielinja tulee säilyttää ja tulisi huolehtia, ettei tien pinta pääse kohoamaan, sillä sil-

Maisemapuu

loin valumavedet vaarantavat rakennusten kuntoa. Pinnoitteena tulisi säilyttää sora. Eri-tyisen tärkeää kylän raittimaisen tunnelman säilymisen kannalta on tien varressa olevien rakennusten säilyminen. Rakennusten korjauksessa tulisi käyttää perinteisiä materiaaleja ja värejä, jolloin niiden kulttuuri-historiallinen arvo säilyy.

Vehoniemen kylätieltä avautuva näkymä Hiedanperään olisi hyvä pitää avoimena raivaamalla näkösektoria rantapuustoon. Ko-meä mänty tulee kuitenkin säilyttää. Äkkikalliontien risteyksessä olevat ladot kannattaisi pitää kunnossa esim. talkoilla. Mikäli rakennuksia ei korjata, niistä saatavat hyväkuntoisimmat purkulaudat voitaisiin käyttää vastaavanlaisten harmaantuneiden latojen korjaamiseen.

Saarikylientien pohjoispuolinen avoin ja laaja peltoalue tulisi säilyttää viljelyssä. Leväslahteen on kyläläisten aktiivisen talkootoiminnan tuloksena raivattu järvinäkymää avoimemmaksi. Avotilassa sijaitseva aitta on maisemallisesti näkyvällä paikalla. Katemateriaalina kannattaa säilyttää päre ja maalina käyttää punamultamaalia. Jätelajittelupisteen ympärillä kannattaa säilyttää suojapuustoa. Metsänhoidon suunnittelussa tulee ottaa huomioon avoimien näkymien säilyttämien Vehoniemen näkötornilta Roineelle.

Arkeologiset löydöt

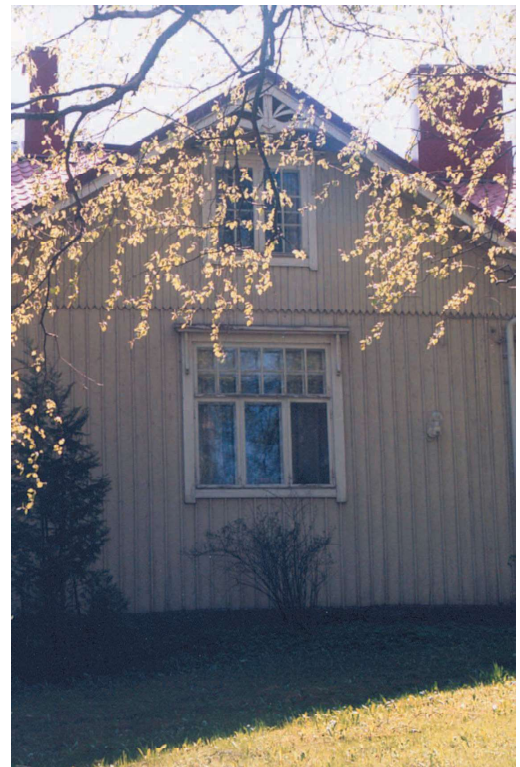
Vehoniemenharjun luonnonsuojelualueen alareunasta on löytynyt kaksi kivistä ja yksi epineoliittisen kauden asuinpaikka. Vehoniemen kylästä on tehty rautakautisia irtolöytöjä kaksi kappaletta, viikinkiaikainen miekka ja pronssinen hevosenkenkäsolki, sekä yksi kivistä irtolöytö. Vehoniemen Matilan tilalta on löytynyt tuhoutunut rautakautinen kalmisto.

Luontoarvot

Vehoniemen harju kuuluu Natura-verkoston ja valtakunnalliseen harjensuojeluohjelmaan. Vehoniemenharjun luonnonsuojelualue on lailla suojeltu v. 1983. Punamultalukko on maakunnallisesti merkittävä kohde.

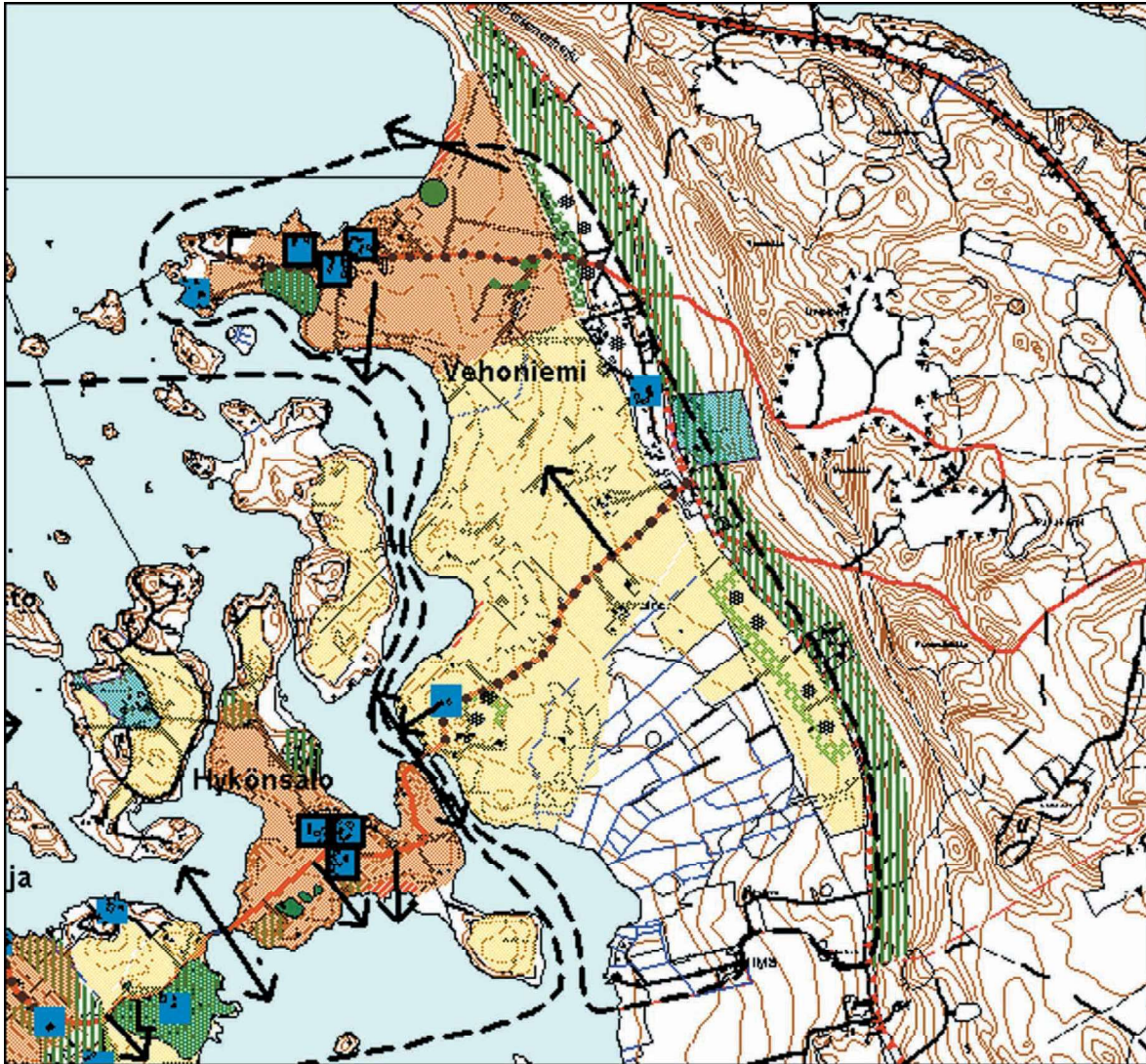
Rakennettu ympäristö

Hallilan nykyinen päärakennus on rakennettu 1907. Rakennus oli pitkään punamullattu, mutta vuorattiin 1950-luvulla ja maalattiin vaaleaksi. Navetta on rakennettu ilmeisesti jo 1800-luvun puolivälissä, betoniset sisäseinät ja tiilivuoraus ovat vuodelta 1918. Inventoitu 1978.

Hallilan asuinrakennuksen pääty.

10a. VEHONIEMEN KULTTUURIRIMASEMA

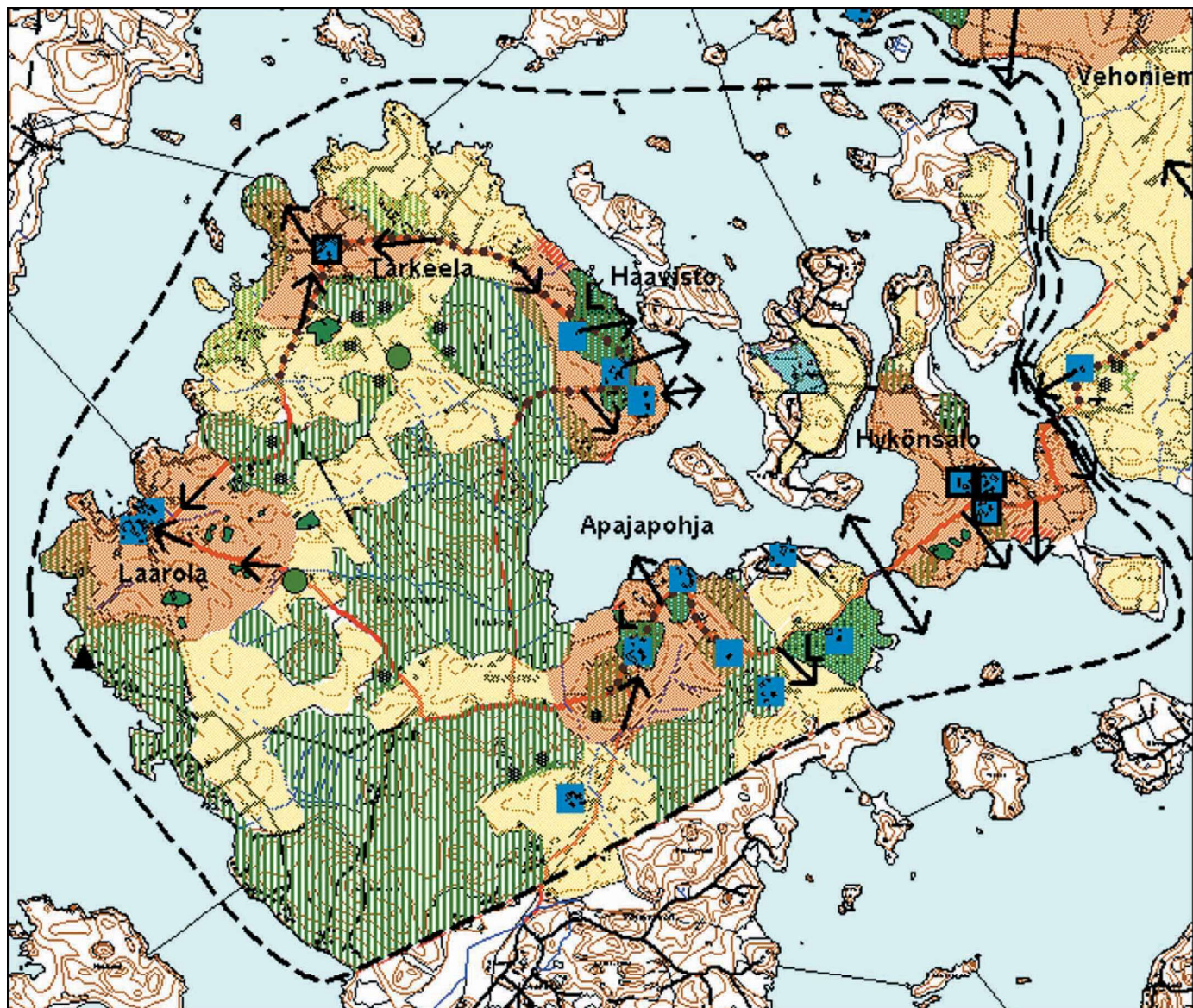

MERKINTÖJEN SELITYKSET

— — —	Maisema-alueen raja	•••••	Säilytettävä isojoen aikainen tielinjaus
■ (orange)	Maisemallisesti arvokas alue / ei uudisrak.	■ (blue)	Inventoitava rakennus / alueinventointi tehty 1987
■ (yellow)	Maisemallisesti merkittävä alue / hienovar. uudisrak. mahd.	■ (light blue)	Inventoitava rakennus
▤	Maisematilaa rajaava säilytettävä reuna	■ (checkered)	Maiseman kannalta rakentamiseen sopiva alue
● (green)	Säilytettävä maisemapuu	■ (green checkered)	Säilytettävä / istutettava reunapuusto
••••• (green)	Hoidettava puukujanne	▨ (red diagonal)	Harvennettava kasvillisuus / luontoarvot selvítettävä ensin
■ (dark green)	Hoidettava peltoosaareke	↔	Tärkeä avoimena pidettävä näkymä
■ (green checkered)	Hoidettava niitty tai laidun	↔	Tärkeä avoimena pidettävä näkymä
■ (light green)	L Luetteloitu perinnebiotooppi		
■ (blue checkered)	Luonnonsuojelualue		

SUOSITUKSET JA OHJEET 1:25 000

10b. SAARIKYLIEN KULTTUURIRIMAISEMA

MERKINTÖJEN SELITYKSET

	Maisema-alueen raja		Säilytettävä isojaen aikainen tielinjaus
	Maisemallisesti arvokas alue / ei uudisrak.		Inventoitava rakennus / alueinventointi tehty 1978
	Maisemallisesti merkittävä alue / hienovar.rak.mahd.		Inventoitava rakennus
	Maisematilaa rajaava säilytettävä reuna		Maiseman kannalta rakentamiseen sopiva alue
	Säilytettävä maisemapuu		Tärkeä avoimena pidettävä näkymä
	Hoidettava puukujanne		Tärkeä avoimena pidettävä näkymä
	Hoidettava peltoosaareke		Harvennettava kasvillisuus / luontoarvot selv. ensin
	Hoidettava niitty tai laidun		
	L Luetteloitu perinnebiotooppi		
	Luonnonsuojelualue		

SUOSITUKSET JA OHJEET 1:25 000

Sipilän talousrakennus rajaa kylänraittia

Sipilän tila on vanha rusthollitila, josta on erotettu lukuisia erillisiä tiloja. Asuinrakennusten suunnittelijoista ja rakennusajankohdasta ei ole tietoa. Pihapiirin kaksi asuinrakennusta sekä kaksi muuta rakennusta muodostavat neliömäisen pihan. Pihapiirin ulkopuolella on useita muita rakennuksia. Inventoitu 1978.

Kylä-Tiitolan päärakennus on 1870-luvulta. Pystylauditus on ilmeisesti 1920-luvulta. Inventoitu 1978.

Vehoniemen kylän huvilat ovat inventoimatta.

Riihimäen tila, Pälkäneentien varrella, on maamerkkimäinen kohde. Metsäisellä tontilla pellon laidalla olevan tilan historiallisesta taustasta ei ole tietoa. Pihapiirissä on useita vanhoja hirsirakennuksia. Inventoimatta.

Suosituksia uudisrakentamiselle

Uudisrakentamista ei tule osoittaa avoimille peltoalueille eikä kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen ryhmäkylään. Näiltä alueilta tulisi rakennusoikeus mahdollisuuksien mukaan osoittaa muualle. Maatilatalouteen liittyvät uudet rakennukset tulee erityisen hyvin sopeuttaa maisemaan sekä vanhaan rakennuskantaan. Parhaiten uudisrakentaminen sopii maisemallisesti Vanhan Pälkäneentien lounais-länsipuolelle, avointa peltoaluetta rajaavalle metsäalueelle. Tällöin tulee kuitenkin huolehtia siitä, että avotilaa rajaavaan metsäreunaan ei tule liian suuria aukkoja, vaan reunapuustoa säilytetään uudisrakentamisen yhteydessä. Tarvittaessa istutetaan uutta puustoa.

Saarikylät

Saarikylät sijaitsee Kangasalan etelärajalla, Roineen saarilla ja osittain mantereen puolella.

Saarikylät kuuluu valtakunnallisesti arvokkaisiin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin (Liitetty myöhemmin, ei ehtinyt mukaan Museoviraston julkaisuun: Rakennettu kulttuuriympäristö, vaan rajausta löytyy seutu-kaavasta).

Hykönsalon kylä ja kulttuurimaisema sekä Saarikylän kulttuurimaisema kuuluvat Pirkanmaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaisiin ympäristöihin.

Saarikylät muodostuvat Hykönsalon, Apajapohjan, Haaviston, Tarkeelan ja Laarolan kylistä. Saarikyliin kuuluva Lovensalon kylä kuuluu Pälkäneeseen. Lisäksi Saarikyliin liittyy useita suuria ja pieniä saaria mm. Ihonsaari, Korkehinen sekä Vänninsalo. Kaikki kylät on merkitty maakirjaan vuonna 1540. Aluenimenä ennen Saarikyliä oli Salokunta. Saarikylä-nimi tuli 1900-luvun vaihteessa, kun koulua perustettiin.

Saarikylät muodostuvat nimensä mukaan useista eri saarista. Pienipiirteistä ja vaihtelevaa maisemaa reunustaakin siellä täällä pilkahteleva Roine. Saarikylät muodostaa maisemallisen ja omaleimaisen kokonaisuuden, jossa kylät ja niitä reunustavat pellot rytmittyvät säännöllisin välein kylätien varrelle. Kylissä on säilynyt vanhat kantatilat satoja vuosia, eikä uusia tiloja ole kylien yhteyteen syntynyt. Saarikylissä on uudisrakentamista kaiken kaikkiaan hyvin vähän. Paikallisia maamerkkejä ovat Kumpulän juhlatalo ja Haaviston tilan mamsellityyppinen tuulimylly sekä runsaslukuiset pylväskatajat. Vanhan

koulun pihapiirissä sijaitseva ravintola Seremonia tarjoaa ravintolapalveluja ja kesäisin Salokunta-tori myy paikallisia tuotteita.

Saarikyliin johtaa kaksi siltaa, mantereelta Hykönsaloon ja Hykönsalosta Raronsaloon. Ensimmäiset sillat näiden Uitinsalmen ja Matilan salmen ylitse rakennettiin 1862-63 puusta. Sittemmin ne olivat kivistä rakennettuja ja vesiaukko oli pieni. Sillat uusittiin 1990-luvulla. Saarikylien sillat ovat tärkeitä näköalapaikkoja ja solmukohtia maisemassa.

Saarikyllä on laadittu oma maisemanhoitosuunnitelmansa, jonka mukaan kyläläiset ovat talkoilla aloittaneet esim. rantapuuston raivauksilla. Maisemanhoitosuunnitelman on laatinut Jutta Ahro TE-keskuksen maaseutu-osastolta.

Virtalan laidun on luetteloitu perinnemaisema

Arkeologiset löydöt

Saarikylistä löytyneitä kiinteitä muinaisjäännöksiä ovat Hykönsalon rautakautinen muinaisjäännös, Apajanpohjan kivikautinen kalastuspaikka sekä Tuholan asuinpaikka, kiviröykkiö Vänninsalon Kalliosaassa sekä Raronsalossa kaksi kiviröykkiötä, joista toinen Hautasaassa.

Vänninsalosta on löytynyt sekä kivi- että rautakautisia irtolöytöjä. Kivikautisia irtolöytöjä, mm. tasataltoja, on löytynyt Raronsalosta, Apajanpohjasta sekä Hykönsalosta.

Luontoarvot

Korkehisen saarella *Niinisalon tilan* rehevä ja hyvin säilynyt pihapiiri sekä tilaan kuuluva lehto on luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettu kohde. Korkehisen lehmukset ja Hykönsalon metsäsaareke ovat paikallisesti arvokkaita luontokohteita.

Apajanpohjan kylässä on kaksi luetteloitua paikallisesti arvokasta perinnemaisemaa. *Tuholan haka*, jonka arvoon on vaikuttanut suuret kuuset ja pylväskatajat sekä kiinteä muinaisjäännös ja *Virtalan laidun*, jonka arvo muodostuu maisemallisesta merkittävydestä, perinteisestä karjarodusta, monipuolisuudesta ja huomionarvoisista kasvilajeista.

Raronsalon pohjoisosassa Haaviston tilalla on luetteloitu paikallisesti arvokas perinnemaisema; *Haaviston niityt*, jossa on kolme erillistä laidunluetta. Niittyä on laidunnettu yli sata vuotta. Lehtipuuhaassa on Saarikylien maamerkinä tuulimylly ja komeita pylväskatajia. Kolmas alue on rantaniitty.

Kyläläisten kertomaa

Saarikyllä pidetyssä ensimmäisessä kyläillassa ehdotettiin Saarikylien vanhan koulun rantaan laituria, jotta kyläläiset ja muutkin vierailijat pääsisivät veneellä vanhan koulun tahtumiin sekä ravintola Seremonian palveluista nauttimaan. Kyläläiset ovat laatimassa omaa historiikkia sekä tehneet maisemanhoitotöitä aiemmin tehdyn Saarikylien maisemanhoitosuunnitelman pohjalta.

Mahdollisuudet ja uhkat

Saarikylät on vireä kylä, jossa kyläläiset aktiivisesti toimivat kylän kehittämisen eteen. Saarikylien ainutlaatuinen ympäristö tarjoaa sitä kunnioittavalle uudisasukkaallekin mahdollisuuksia perinteiden ja nyky-yhteiskunnan hedelmälliseen yhdistämiseen. Maisemaa saattavat uhata suunnitelmat, joissa ei kunnioiteta perinnettä. Liian nykyaikainen, normeihin tiukasti perustuva tiesuunnitelma saattaa olla uhka maiseman liialliselle muuttumiselle, kuten myös Saarikyliin aiottu GSM-puhelinmasto.

Hykönsalo on ensimmäinen kylä mantereelta saariin siirryttäessä

Hykönsalo

Hykönsalo on osittain mantereen puoleinen kylä alueen koillisosassa heti Vehoniemen kylän jälkeen.

Hykönsalo eli Hykkölä käsittää koko saman nimisen saaren ja lisäksi manneraluetta. Kylä on asutukseltaan luultavasti vanhinta saarikyläläisäsatutusta. 1600-luvulla saivat nimensä maakirjaan Heikkilä, Jaakkola ja Mattila. Puittamossa ja Savennenässä, jotka ovat olleet saaria ennen vedenpinnan alenemista, oli myös mäkitupa-asutusta. Puittamossa sijaitsivat myös Hykönsalon sotilastorpan maat torpparakennuksen sijaitessa keskellä kylän tonttialuetta. Vanhaa mäkitupa- ja torppariasutusta ei kylässä enää ole ainakaan selkeästi havaittavissa.

Ryhmäkylän muodostavat Heikkilän, Mattilan ja Jaakkolan tilojen rakennukset. Kylän talot ovat olleet alkuaan melkein toisissaan kiinni nykyisen Heikkilän talon ympärillä. 1900-luvun alussa talot on rakennettu hieman etäämmäksi toisistaan. Talot ovat edelleen edellä mainituilla paikoillaan. Kylän rakennukset ovat parhaiten saarikylien kylistä säilyttä-

neet ominaispiirteensä ja muodostavat edelleen ryhmäkylämäisen tunnelman. Pihojen kasvillisuus kuitenkin peittää suurimman osan rakennuksista kesäaikaan. Tielinjaus noudattelee 1700-luvun tielinjausta.

Ryhmäkylää reunustavat pienialaiset kumpuilevat pellot. Tärkeitä näkymiä ovat Saarikylentieltä avautuvat näkymät Roineelle sekä ryhmäkylän suuntaan. Jaakkolan tilalta etelään avautuva rantanäkymä on osittain umpeutumassa. Mattilan lounaispuoleisilla pelloilla on viehättäviä peltosaarekkeita.

Kylä on säilyttänyt tiiviin ryhmäkylän leiman vanhoine rakennuksineen. Ryhmäkylään liittyvät rakennukset tulisi säilyttää ja kunnostaa tarvittaessa perinteisillä materiaaleilla ja menetelmillä, jolloin niiden kulttuurihistoriallinen arvo säilyy. Ryhmäkylää reunustavat peltoalueet tulisi säilyttää viljelyssä. Jaakkolasta etelään avautuvat näkymät ovat mahdollisesti seuraavien talkoiden kohde.

Rakennettu ympäristö

Matilan yksittäistila toivottaa mantereen puolella tervetulleeksi Saarikylälle. Tilan pienikokoinen asuinrakennus on hyvin luonteensa säilyttänyt tien varteen sijoittuva maamerkkimäinen kohde. Inventoimatta.

Matila

Heikkilän nykyinen päärakennus on rakennettu vuonna 1935. Päärakennuksen suuntainen pytikirakennus on todennäköisesti 1800-luvun lopulta. Inventoitu 1978.

Asuinrakennukset vuonna 1978.

Mattilan nykyinen päärakennus on rakennettu vuonna 1905. Lautavuoraus on laitettu 1930-luvulla. Kuisti on rakennettu vuonna 1952, jolloin myös sisätilojen huonejärjestystä on muutettu. Ns. puori sisältää kolme aittahuonetta. Aitan rappuset ovat valtavia, muotoiltuja, irtokiviloikkareita. Inventoitu 1978.

Jaakkolan talo on sijainnut aivan Heikkilän ja Mattilan pihoissa kiinni, mutta sittemmin siirretty muutaman kymmenen metriä erilleen. Päärakennus, joka on tehty vanhan pakarin hirsistä, on rakennettu vuonna 1926. Riihen vanhin osa on peräisin 1700-luvun alkupuolelta. Sitä on laajennettu pariin otteeseen. Hirsinavetta on 1800-luvun lopulta mutta se on korjattu perusteellisesti v.1933. Pohjaltaan neliomäinen aitta on vanha lammasnavetta. Inventoitu vuonna 1978.

Asuinrakennus vuonna 1978.

Suosituksia uudisrakentamiselle

Uudisrakentamista ei tulisi sijoittaa ryhmäkylään eikä sitä reunustaville avoimille peltoalueille. Jos ryhmäkylään tarvitaan ns. seuraavan sukupolven taloja, olisi ne sopeutettava perinteisiin pihapiireihin erityisellä huolella perinteisin materiaalein ja mittasuhtein. Keskeisen peltoalueen rakennusoikeus tulisi mahdollisuuksien mukaan siirtää esim. pelolla sijaitsevien metsäsaarekkeiden eteläreunoille.

Apajapohja eli Apajapohja

Apajapohja on heti Uitinsalmen jälkeen Raronsalon saarella sijaitseva kylä.

Apajapohjan nimi on muodostunut nuotan pohjalla olleen saaliin eli "Apajan pohjan" purkupaikasta, joka löytyy vanhan tonttialueen kärjeltä. Antti Apajapohjan talo sijaitsi tällä paikalla johon sijoittui myös vanha kyläkeskus. Kylän kantataloja oli vuoden 1540 maakirjassa Pere eli Perhe, Anttila, joka on ollut kahtena talona sekä Tuhola. Kylän talot ovat olleet ryhmässä isojaon täydennykseen v.1889 saakka. Valkeakoski-yhtiö osti Peren talon vuonna 1896. Se myi vuonna 1911 Saarikylän rintamaat omaksi Kottila-nimiseksi taloksi erotettavaksi. Kottila jakaantui 1940-luvulla Kottilaksi ja Virtalaksi, Anttilasta lohkokettiin 1920-luvulla Tuomaala ja Tuholasta 1940-luvulla Peltomaa. Uusjako, joka sai lainvoiman vuonna 1933 suoritettiin 1924-28. Jaon seurauksena Kottila siirrettiin vanhalta tonttialueelta nykyiseen paikkaansa.

Vanha kylätontti on sijainnut paikalla jossa nykyisin on Anttilan tila. Isojaon täydennyksessä erotetut talot, sekä niistä lohkotut tilat, ovat nykyäänkin erillisinä tiloina sijoittuen tien varteen. Kylä on Saarikylässä ainoa, jossa talot sijaitsevat erillistiloina. Tielinjaus noudattelee 1700-luvun tielinjausta.

Apajapohjan maisema on kumpuilevaa, jos-

sa tie kiemurtelee kauniisti. Peltoalueet ovat melko pienialaisia ja rakentaminen sijoittuu tiloittain erillisille metsä-kalliokumpareille. Virtalan laidun on maisemallisesti keskeinen, kaunis, metsäinen kalliomäki. "Tuliskallioksi" nimetyllä alueella on poltettu helavalkeita. Vanha, monipuolinen laidun, kauniit rakennukset ja alueella laiduntavat suomenkarjan lehmät lisäävät perinteistä vaikutelmaa. Haan itäosilla niittymäisillä osilla kasvaa pylväskatajia, lisäksi alueella on pieni edustava kallioketo. Keskeisiä tiloja ja rakennuksia ovat Anttila, Tuhola sekä Kumpulan seurojen talo. Anttilan eteläpuolisella niittyalueella on aikanaan ollut kyläkeinu. Niittyalueella kasvaa komeita katajia. Umpeenkasvu uhkaa niittyaluetta.

Anttilan tila sijaitsee ainoana entisen kylätontin paikalla. Tien varteen sijoittuvana ja osana ympäröivää maisemaa se on maisemallisesti keskeinen vaikka kesäaikaan kasvillisuus peittää rakennukset melkein kokonaan. Inventoimatta.

Järvimaisema Tuholan kohdalla

Anttilan tilan eteläpuoliset niittyalueet ovat vanhoina keskeisinä "kyläniittyinä" jokakesäisten niittotalkoiden arvoisia.

Rakennettu ympäristö

Virtalan tilan rakennuksista näkyvät maisemassa vain tien viereen sijoittuvat piharakennukset. Inventoimatta.

Virtalan tilaan liittyvän perinnemaiseman parasta hoitoa on laidunnuksen jatkaminen. Männikköä voisi harventaa ja osan tiheässä kasvavista katajista poistaa.

Tuomaala ja Kottila ovat avomaisemasta siivuun sijoittuvia tiloja. Tilat ovat inventoimatta.

Kumpulan seurojentalo on ahkerassa käytössä ja tärkeä kokoontumispaikka. Se sijaitsee tien vieressä pienehkön kumpareen päällä. Rakennus on muodoltaan neliömäinen, ikkunat ovat korkeat ja katto aumakatto. Rakennus on entinen Liuksialan työväentalo, joka on talvella v.1934 ostettu huutokaupassa. Inventoimatta.

Kumpulan seurojen talon kunnossapitoa varten voi kyläläiset hakea tukea Opetusministeriöltä.

Kumpulan seurojentalo

Tuholan tilan kauniit rakennukset sijaitsevat mutkittävän tien varrella. Pihapiiriin kuuluu asuinrakennuksien lisäksi navetta, vanhoja aittoja ja haka-alue. Kesällä 2000 Tuholan haassa laidunsi enää yksi lammas. Aluetta uhkaakin vähittäinen umpeenkasvu. Rakennukset ovat hyvin säilyttäneet luonteensa. Inventoimatta.

Tuholan haka-alueen hoitosuosituksena tulisi nuoria kuusia poistaa komeiden katajien pelastamiseksi. Kuusista vain suurimmat jätetään. Aluetta voisi hoitaa myös lisälampaita hankkimalla. Lampaat voisivat laiduntaa Tuholan tilan rantaniittyjäkin, jolloin näkyvät järvelle säilyisivät avoimina.

Peltomaan tila sijaitsee maisemallisesti keskeisesti avoimen peltoalueen keskellä Lovensalontien varrella ennen Pälkäneen rajaa. Inventoimatta.

Tuholan tila

Suosituksia uudisrakentamiselle

Uudisrakentaminen sopii parhaiten Apajanpohjan alueella peltoalueita rajaaville metsänreunoille yksittäisinä tiloina, perinteisen tyylin mukaisesti. Sekä Tuholan tilalta että Virtalan tilalta avautuville peltoalueille eikä niiden metsänreunoille tulisi osoittaa uudisrakentamista, vaan mahdollisuuksien mukaan siirtää rakennusoikeus sivummalle.

Laarolan kylä

Laarula eli Raronsalo eli Laarola

Laarola sijaitsee saaren länsipuolella, Apajanpohjan ja Tarkeelan kylien välissä.

Raronsalon asutus on mitä ilmeisimmin peräisin Liuksialasta, jossa ennen sen muodostamista Kustaa Vaasan karjatilaksi ja voudinkartanoksi 1559 sijaitsi mm. Rarun eli Raron talo. Kylä on ollut Saarikyläläisittäin suuri, vuonna 1540 maakirjassa taloja oli kuusi. 1600-luvulla nimettyinä oli Äijälä, Nuutila, kaksi Anttilaa, Rantala ja Nikkilä. Anttilat yhdistettiin 1552, mutta halottiin uudelleen 1769. Isojaon täydennys suoritettiin 1800-luvulla, jolloin Rantala siirrettiin Äijälän nykyisestä Aaronkärjestä ja Nikkilä Äijälän ja Nuutilan välistä etäämmälle. Nikkilän pellot jakautuivat Heikkilälle ja Uudelletalolle, joka rakennettiin Nikkilän "vanhan talon" tilalle, vuosien 1905-06 tilusten lohkomisen seurauksena. Laarolan maisemassa selvästi erottuvan ryhmäkylän muodostavat Äijälä, Nuutila ja Anttilan tilat. Vanha kyläkokonaisuus on mai-

semallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävä, vaikka kylän rakenne ja luonne ovat muuttuneet rakennuksiin tehtyjen korjausten ja uusien rakennuksien myötä. Kylää rajaa pelto, jossa on useita pieniä peltosaarekkeita. Peltoaluetta leimaavat myös ladot ja katajikat.

Tielinjaus on sama kuin 1700-luvulla. Osa rakennuksista näyttäisi myös olevan käyttämättömänä. Jotkin lähistöllä olevista pelloista ovat osittain umpeutuneet. Kylätontin läheisyydessä, peltosaarekkeella on myös yksi uusi talo.

Tärkeä näkymä avautuu Saarikylän tieltä, Ryssäntorninmäen länsipuolelta peltoalueille ja ryhmäkylään. Myös näkymä Laarolasta Roineelle on keskeinen. Äijälän tilalla laidunsi metsähaassa karjaa. Rantalan tilalla pidetään vuohia ja kanoja.

Ryhmäkylää ympäröivä peltoalue tulisi säilyä avoimena viljelyssä. Samoin peltosaarekkeet sekä ladot vaativat hoitoa ja säännöllistä kunnostusta. Karja voisi laiduntaa laajemmilla alueilla, esim. entisillä rantaniityillä, niin järvinäkymätkin säilyisivät.

Rakennettu ympäristö

Äijälä on vanha kantatila ja sijaitsee kylätontilla. Inventoimatta.

Nuutila on vanha kantatila ja sijaitsee kylätontilla. Inventoimatta.

Anttila on vanha kantatila ja sijaitsee kylätontilla. Inventoimatta.

Ohjeita uudisrakentamiselle

Laarolan ryhmäkylää reunustava peltoaukea saarekkeineen ja latoineen tulisi suojella uudisrakentamiselta. Hajarakennusoikeus olisi maisemallisesti parempi sijoittaa keskeisen peltoaukean eteläpuolisille laajemmille metsäselänteille, niiden etelä-lounaisrinteille. Uudisrakentaminen voisi muodostaa kylämäisen kokonaisuuden.

Tilojen toiminnan kannalta välttämätön rakentaminen sekä seuraavien sukupolvien talot voivat laajentaa kylää.

Tarkeela

Tarkeelan kylä on saaren pohjoisosassa.

Vuoden 1540 maakirjaan on Tarkeelaan merkitty kolme taloa, jotka viimeistään 1600-luvun lopulla saivat nimensä Konila, Tynskä ja Kinnari. Tynskä halottiin 1770 ja toinen puolikas sai nimen Mäki-Maunula eli Maunu. 1900-luvulla lohkottiin Kinnarista Hakala ja Kuusela.

Kylän jokaisen talon isännistöstä löytyy 1500-luvulla Tarkeela-kantainen nimi tai sen muunnos.

Kylän kerrotaan olleen vielä 1800-luvulla niin tiheään rakennetun, että sen pystyi juoksemaan päästä päähän kattoja pitkin. Vuonna 1901 pääsi Konilan riihessä tuli valloilleen ja poltti koko kylän irtaimistoja myöten. Sen sijaan osa aitoista, saunoista ja riihistä, jotka oli rakennettu pihapiirien ulkopuolelle, säästy. Uudisrakentaminen aloitettiin välittömästi palon jälkeen. Parin vuoden aikana kylä rakennettiin uudelleen ja jälleen varsin tiheäksi.

Tarkeelan ryhmäkylää

Kaikki kylän nykyiset päärakennukset valmistuivat 1901-02.

Saarikylientie johdattelee Haaviston mailta Lonttilan tilan ohitse Tarkeelan ryhmäkylää kohti. Näkymät vaihtelevat kapeita peltoalueita pitkin viehättäville pikkutiloille ja keskeinen näkymä avautuu Tarkeelan ryhmäkylään. Avointen peltojen ympäröimä tiivis ja yhtenäinen ryhmäkylä on maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävä kokonaisuus. Ryhmäkylän muodostavat edelleen Kinnarin, Konilan ja Tynskän tilat, jotka ovat vanhan kylätontin kohdalla. Rakennukset ovat kokeneet joitakin uudistuksia, mutta kokonaisuuden luonne on kohtalaisesti säilynyt ja historiallisesti sekä maisemallisesti merkittävä. Tielinjaus noudattaa 1700-luvun tielinjausta.

Tiloja, tiealuetta ja ryhmäkylää reunustavat peltoalueet olisi hyvä pitää viljelyssä eli avoimina. Tarkeelan ryhmäkylän reunalla sijaitsee huonokuntoinen lato.

Rakennettu ympäristö

Kinnarin asuinrakennus on naapurikylästä siirretty, miltei entisenlaiseksi rakennettu hirsitalo. Navetta on vuodelta 1932. Inventoimatta.

Konilan asuinrakennus rakennettiin uusista hirsistä vuonna 1902. Samana kesänä rakennettiin myös navetta. Talli on vuodelta 1919, tien toisella puolella oleva aitta lienee 1700-1800-luvulta. Inventoimatta.

Tynskälle jäi palossa vain jyvääitta ja riihet. Asuinrakennusta alettiin rakentamaan heti palon jälkeen ja se rakennettiin huone kerrallaan. Pihapiirissä päärakennusta vastapäätä on n. 1920 ns. vanhuudenmökki, jota nykyisin käytetään kesäasuntona. Inventoimatta. (Alueinventointi 1978)

Kylä on vuonna 1978 alueinventoitu. Inventointi tulisi päivittää ja ulottaa tilakohdaiseksi.

Kuvat Markku Lahtinen

Suosituksia uudisrakentamiselle

Uudisrakentamista ei suositella ryhmäkylään, eikä nykyisten tilojen yhteyteen, vaan maiseimallisesti parhaita paikkoja ovat Tarkeelan kylän eteläpuolella sijaitsevien metsäsaarekkeiden etelärinteet, pellon ja metsän reunavyöhykkeellä. Uudisrakentaminen voisi muodostaa oman uuden kylämäisen kokonaisuuden. Uudisrakentamisen yhteydessä tulee säilyttää reunapuustoa tai istuttaa tilalle uutta, jotta uusi rakentaminen ei hallitsisi liikaa avointa kulttuurimaisemaa.

Tilojen toiminnan kannalta välttämätön rakentaminen sekä ns. seuraavan sukupolven talojen suunnittelussa tulee huomioida niiden sopiminen vanhaan rakennuskantaan. Rakennusten tulisi olla mittasuhteiltaan ja materiaaleiltaan perinteitä kunnioittavaa.

Haavisto

Haaviston kylä sijaitsee saaren itäosassa Korkehista vastapäätä.

Haaviston kantatalo on yksinäistalo, joka esiintyy jo vuoden 1540 maakirjatalona, mutta on isojaossa ollut jakokunta-yhteydessä Tarkeelan kylään. Se on kuitenkin oma juridinen kylä. Haaviston isännän veli viljeli Viia-nimistä torppaa, joka löytyy vuoden 1832 srk:n rippikirjasta. Haavisto tarvitsi 1800-luvulla oman perheen käyttöön Viia-nimisen torpan, jolloin rakennettiin Riihenkiukaalle, kylien risteysalueelle, nykyiselle Pietarinmaalle ruotusotilaantorppa. Talo pysyi yhtenäisenä 1940-luvulle saakka, jolloin siitä lohkotiin Viian tila erilleen.

Metsäisempi alue erottaa Apajanpohjan ja Haaviston alueet toisistaan. Niemen kärjessä sijaitsee Saarikylien vanha koulu keskeisenä kokoontumispaikkana. Haaviston tilalta, tuulimyllyltä ja koulusta avautuvat myös tärkeät avoimet näkymät järvelle. Viianperäntieltä Viianperään avautuva näkymää uhkaa umpeutuminen.

Haaviston niityt on paikallisesti merkittävä luetteloitu perinnemaisema, johon liittyy sekä rantaniittyä, hakaa että niittyä. Niittyä on laidunnettu yli sata vuotta ja siellä kasvaa ko-meita pylväskatajia. Pääosin tuoreen heinäniityn alueelta löytyy myös pienruohoniityn kasvillisuutta sekä joitakin huomionarvoisia lajeja. Haaviston tilan luoteispuolella on pieni haka-alue. Haassa vietetään myllyjuhlia keran kesässä, jolloin alue niitetään.

Vanhalta koululta sekä Haaviston tilalta avautuvat näkymät tulisi pitää avoimina. Vanhan koulun piha-alueetta järvelle päin voisi kehittää,

esim. perinnekasvipuutarhana. Haaviston niityillä toivottavasti laidunnus jatkuu edelleen. Puiden istutushankkeesta voisi luopua, sillä avoin rantaniitty umpeutuisi. Viianperäntieltä Viianperään avautuvaa järvinäkymää kannattaa pitää avoimena raivaustalkoilla.

Haaviston laidunalue

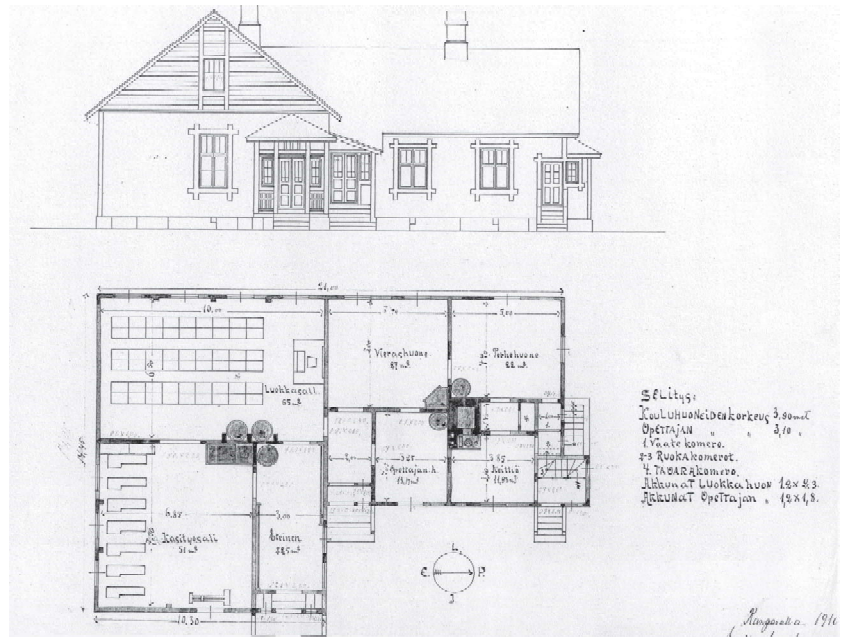
Rakennettu ympäristö

Haaviston yksittäisenä sijaitseva tila on pihakasvillisuuden suojassa Saarikylentien varressa. Pihapiirissä on useita rakennuksia, myös vanhoja. Päärakennukseen on tehty huomattavia muutoksia. Tila on historiallisesti ja maisemallisesti merkittävä osana Haaviston tuulimyllyn ympäristön kulttuurimaisemaa. Inventoimatta

Haaviston tuulimylly on Kangasalan ainoa säilynyt tuulimylly. Sen on tuonut myötäjäisinä vuonna 1902 Haaviston taloon miniäksi saapunut Hanna Huikkola Heponiemestä. Mamsellimylly on pärevuorattu ja se on kyläläisten kesäjuhlien kokoontumispaikka. Inventoimatta

Haaviston tilan tuulimylly on ainoa Kangasalalla, joten sen kunnossa pitäminen on erityisen tärkeää. Tuulimylly tulisi säilyttää pärevuorattuna vanhan mallin mukaan ladottuna ja samasta puusta tehtynä.

Saarikyljen koulurakennusta päästiin rakentamaan, kun Haavistosta saatiin hankittua tontti. Koulu valmistui vuoden 1912 lopussa. Inventoimatta.

Saarikyljen koulun piirustukset

Suosituksia uudisrakentamiselle

Haaviston tilaan liittyvät niitty- ja peltoalueet tulee rauhoittaa rakentamiselta ja pyrkiä siirtämään rakennusoikeus Haaviston tilan läntisten metsäalueiden lounaaseen viettäville rinteille, pellon ja metsän reunaan.

3.5.11 Jokioinen-Joutsiniemi-Tiihala

Jokioinen, Joutsiniemi ja Tiihala sijaitsevat kirkonkylän kaakkoispuolella, Säckölänjärven ja Kyljärven ympärillä sekä Roineeseen rajautuvalla laajalla niemellä.

Tiihalan alue kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen maisemakokonaisuuteen, Liuksialan-Tiihalan kulttuurimaisemaan. Tiihalan kylän kulttuurimaisema on luokiteltu Pirkanmaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi kohteeksi.

Joutsiniemen kartano on Pirkanmaan kulttuurihistoriallisesti arvokas kohde.

Osa alueesta kuuluu lintuvesien osayleiskaavaan (LOYK).

Jokioinen

Jokioisten kylä on Tiihalantien alkupäässä, Lahdentien kupeessa sen pohjoispuolella.

Jokioinen kuuluu Herttualan-Jokioisten-Joutsiniemen kulttuurimaisemaan, joka on luokiteltu Pirkanmaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi kohteeksi.

Jokioisten kylässä on ollut vuoden 1540 maa-
kirjan mukaan seuraavat talot: Rekola, kaksi
Mikkolaa, Jussila, Seppälä ja Marttila. Reko-
lasta on halottu Katila v. 1605, Mikkolat on
yhdistetty v.1619, Jussilasta erotettu Prinssi-
Jussila v.1849 ja Marttila halottu v.1799. Mik-
kola ja Prinssi-Jussila ovat olleet
yhdysviljelyksessä v:sta 1850. Seppälä on
ollut yhdysviljelyksessä Joutsiniemen kans-
sa 1700-luvulta lähtien.

Vanha kantakylä on todennäköisesti sijainnut
sillä paikalla, jossa nykyisin ovat Ala-Martti-
lan ja Katilan tilat. Tilojen vanhat rakennukset
muodostavat yhdessä erittäin hyvin säilyneen
kokonaisuuden. Puuston kanssa ne toimivat
porttina Tiihalän peltoaukeille.

Jokioisten kylän avointa pelto- ja
laidunmaisemaa hallitsevat Ala-Marttilan ja
Katilan kokonaisuus sekä kasvihuoneviljely.
Uudisrakentaminen on muuttanut jonkin ver-
ran alueen luonnetta kylän keskivaiheilla. Avoi-
tilaa rajaa koillisessa selväpiirteinen metsän-
reuna.

*Uudisrakentamista voisi maisemoida
istutuksin, esim. pensasaidoin ja puuistu-
tuksin.*

Arkeologiset löydöt

Jokioisten kylästä on löytynyt Katilasta kivi-
ja rautakautinen asuinpaikka, sekä samoilta
kausilta runsaasti irtolöytöjä mm. keramiikkaa,
talttoja, aseita ja hevosenkenkäsolkia.

Luontoarvot

Taivallampi ja Säkkölänjärvi kuuluvat Natura-
lintuvesien suojeluohjelmaan.

Katilan laidunalueet

Ala-Marttilan uudempi(alhaalla) ja vanha päärakennus

Rakennettu ympäristö

Ala-Marttila on Jokioisten vanhan kantatilan toinen puolikas. Tila on jaettu v.1799. Pihapiirissä on säilynyt hyvin neliömäinen muoto. Parhaiten säilynyttä rakennuskantaa edustavat aitta, pakari ja 1800-luvun lopulla rakennettu vieraspytinki. Nykyinen päärakennus on vuodelta 1926. Rakennukset muodostavat erittäin ehjän, hyvin luonteensa säilyttäneen eri ikäisiä kerrostumia sisältävän kokonaisuuden. Aitta ja pakari ovat tienvarsimaiseman tunnusmerkkejä. R,H,M/ehdotetaan maakunnallisesti arvokkaaksi. Inventoitu 2000.

Katilan tilan päärakennus on rakennettu 1800-luvun loppupuolella (1885?). Kivinaetta on vuodelta 1906. Pihassa on lisäksi vanha aitta ja talli, jotka kumpikin on osittain rakennettu pystyhirrestä. R,H,M/ehdotetaan maakunnallisesti arvokkaaksi. Inventoitu 1978, tarkistettu 2000. Katilan tilan eteläpuolella kaunis laidunalue.

Katilan asuinrakennus edestä

Prinssin tilan vanha päärakennus on säilyttämisen arvoinen rakennushistoriallisesti merkittävänä. Rakennuksen voisi erottaa erilliseksi esim. istutuksin.

Prinssin päärakennuksen rakennusajankohdasta ei ole tietoa. Vanha päärakennus on rakennushistoriallisesti edustava runsaine koristedetaljeineen. Rakennuksessa on pystyhirsirunko kuten myös pihassa olevassa aitassa. Tila on kuitenkin jäänyt ahtaasti Lahdentien liittymään sekä on kokonaisuutena uudisrakentamisen toteuduttua menettänyt maisemallista merkitystä. R,H/paikallisesti arvokas. Inventoitu vuonna 2000.

Yli-Marttila on kantatila Marttilasta vuonna 1799 jaettu toinen puolikas. Päärakennus on rakennettu 1800-luvulla, lisäsiipi 1970-luvulla. Pihapiiriin kuuluu myös vanha aitta ym. rakennuksia sekä vanha omenatarha. Rakennukset ovat osittain lehtikuusirivistön peitossa, mutta tilalle avautuu merkittävä näkymä Joutsiniementieltä. H,M/paikallisesti arvokas. Inventoitu 2000.

Puustoa voisi harventaa, jotta komea päärakennus näkyisi paremmin. Samalla hienot lehtikuuset pääsisivät esiin.

Yli-Marttilan asuinrakennus edestä

Joutsiniemi

Joutsiniemen vanha rälssitila sijaitsee Sarsanuoman varrella. Tilakokonaisuus näkyy hyvin mm. Lahdentielle. Taloon johtaa kaunis kaksinkertainen koivukuja. Sarsan ylittää vanha kivisilta, joka on ollut merkittävä valokuvauksen kohde ja siitä on tehty Kangasalan ensimmäisiä postikortteja.

Joutsiniemen siltamaisema

Luontoarvot

Joutsiniemen laitumet ovat paikallisesti arvokkaita luetteloituja perinnemaisemia.

Joutsiniemen laitumet

Rakennettu ympäristö

Joutsiniemen Heikki Tiitolan piirtämä päärakennus vuodelta 1903 on yksinkertaista huvilatyylisiä. Tuparakennus on vuodelta 1914. Navetan perustus ja kiviosat ovat peräisin vuodelta 1887. Vuonna 1914 sattuneen tulipalon jälkeen rakennettiin puuosat uudelleen nykyiseen asuunsa. Inventoitu Joutsiniemen tila pihapiireineen ja talousrakennuksineen muodostaa hyvin luonteensa säilyttäneen ja ehjän kokonaisuuden avoimessa maisemassa ja näkyy hyvin esimerkiksi Lahdentielle. Joutsiniemen tilaan liittyvät pienet talousrakennukset, ladot, venevaja, vanha silta sekä vanhat puuaidat ovat merkittävä osa kokonaisuutta ja vaativat säännöllistä ylläpitoa. R,H,M/seudullisesti arvokas. Inventoitu 1978, tarkistettu 2000.

Joutsiniemen kartano

Joutsiniemen kartanolle kuuluva lato avoimessa peltomaisemassa on maisemallisesti merkittävällä paikalla Tiihalantien varressa ja sen kunnossa pitäminen on tärkeää. Lato on kunnostettu kesällä 2001. Joutsiniemen kartanomaisemaan liittyvien perinnemaisemaelementtien (puukuja, rakennelmat ja rakenteet) hoitoon voi hakea maisemanhoitotukea TE-keskuksesta.

Tiihala

Tiihalan kylä on vanhin Kangasalan kylistä. Se on asutettu ilmeisesti kansainvaellusajalla. Hyvien kulkuyhteyksien ja viljavan maaperänsä takia se on ollut Kangasalan tiheimmin asuttu kylä rautakaudelta lähtien. Keskiajalta lähtien Tiihalan kylässä on ollut taloja enemmän kuin missään muussa kangasalalaiskylässä. Vuoden 1540 maakirjan mukaan Tiihalan kylän taloja ovat olleet Saukkola, Taskula, Uotila, Mänki, kaksi Häkärää, jotka yhdistetty v.1606, Jurkki, Hinkka, Talvia, Nikula, Mikkola eli Rahola, Virola, Ollila, Junnila eli Immi, Katinhäntä sekä Karppi. Vuonna 1541 Kiehelä, joka on alkujaan ollut Vehoniemen kylässä. Vuonna 1553 on ollut lisäksi Laurila ja vuonna 1558 Jussila. Lempiö on ollut vuodesta 1888. Rahola on yhdistetty Lempiöön v.1907.

Vanha kylätontti on ollut nykyisen Virolan tilan kohdalla ja siitä itään, Kyljärven etelärannalla. Muut kantatilat on siirretty isojaossa kylätontilta sivummalle, osittain maisemalli-

sesti arvokkaimman alueen ulkopuolelle, vanhan kylän lounaispuolella sijaitsevalle laajalle Roineeseen työntyväälle niemelle. Siellä maisema on pienipiirteisempää ja pirstaleisempää, jossa kantatilat sijaitsevat yksittäistiloina.

Tiihalan kylä-alueen maisemallisena keskuksena ovat kaksi pientä järveä, Säckölänjärvi ja Kyläjärvi. Järvet ovat syntyneet Sarsanjoen kuivuttua, jolloin joen syvimpiin paikkoihin jäi vielä vettä. Nykyisin nämä lammet ovat merkittäviä muuttolintujen levähdyspaikkoja. Järviä reunustavat loivasti viettävät pellot. Peltovyöhykkeen reunoilla metsänreunoihin tai metsäsaarekkeisiin tukeutuen sijoittuvat kylän talot. Kyläjärveä kiertävä tienlinjaus seuraa vanhaa isojaon aikaisista linjausta. Kylän yhteisranta sijaitsee Roineen rannassa.

Roineen ranta-alueelta, yhteisrannan pohjoispuolelta, voisi avata näkymiä puustoa harventamalla.

naisuuden Tiihalantien molemmin puolin. *Ilmakuva Tiihalasta*
Päärakennukseen on tehty joitakin luonnetta muuttavia korjauksia ja lisäyksiä.

Jussila, Juvela ja Pelto-Uotila muodostavat oman kokonaisuutensa, jossa on sekä vanhoja rakennuksia että joitakin uusia. Rakennusten ryhmä sijaitsee pienellä kumpareella. Jussilan vanha tiilinafetti ja Pelto-Uotilan n. vuonna 1909 rakennettu, Heikki Tiitolan suunnittelema, hirsipintainen päärakennus ovat kokonaisuuden edustavimmat rakennukset. Pelto-Uotilan tila on lohkoitu Virolan tilasta. Pelto-Uotila on inventoitu v.2000, muut tilat inventoimatta. Pelto-Uotila: R,M/paikallisesti arvokas.

Arkeologiset löydöt

Tiihalasta on löytynyt Jussilasta ja Juvelasta rautakautinen kalmisto. Lisäksi on maisema-alueen ulkopuolelta löytynyt Tiihalan kylästä Kaivannosta ja Vehoniemenharjulta sekä Keisarinharjulta kivikautinen asuinpaikka ja Vehoniemenharjulta lisäksi todennäköisesti epineoliittinen asuinpaikka. Lisäksi on sekä kivi- että rautakautisia irtolöytöjä Vehoniemestä, Kaivannosta, Pirttiniemestä, Valkamasta, Murtoniemestä, Hinkasta, Lempiöstä, Taskulasta ja Virolasta.

Luontoarvot

Säckölänjärvi ja Kyläjärvi ovat Naturaan kuuluvia arvokkaita lintuvesiä. Lempiön lehto on maakunnallisesti arvokas ja Tiihalan lehto on paikallisesti arvokas lehto.

Rakennettu ympäristö

Virolan tilan päärakennus on rakennettu 1800-luvun lopussa. Kivinafetta on rakennettu 1936.? Tilan rakennuksiin kuuluu vanha VPK:n kalustovaja, joka on rakennettu 1915. Rakennukset muodostavat edustavan koko-

Maisemallisesti merkittävällä paikalla oleva kalustovaja kaipaisi alimpien hirsikertojen, sekä tippalistojen uusimista. Myös ikkunat tulisi kunnostaa. Koristeellinen salko tulisi uusia alkuperäisen mallin mukaan. Maalityyppi tulisi vaihtaa aitoon punamultaan sekä ikkunat ja muut valkoiset osat maalata pellavaöljymaalilla. Kasvillisuutta kannattaa raivata säännöllisesti kivinafetan ja kalustovajan ympäriltä.

Pelto-Uotilan asuinrakennus on yksi Kangasalan monista Heikki Tiitolan suunnittelemissa asuinrakennuksista. Poikkeuksen se tekee siinä, että se on hirsipinnalla.

Ollilan kantatilan rakennukset eivät näy maisemassa, mutta muodostavat viehättävän kokonaisuuden pihapuustonsa suojassa. Inventoimatta.

Ollilan asuinrakennus

Ollilan itäpuolella oleva katajaketo on umpeutumassa vadelpensaikkoon. Tiihalalan- ja Niemistentien varteen istutetut männyt ja Terijoensalavat ovat hieman vieraita elementtejä maisemassa, sillä ne eivät ole perinteisiä maaseudun kujanne- tai pihapuita. Katajikon ympäristön voisi raivata ja ainakin osan istutetuista puista teiden varsilta voisi poistaa.

Lempion tilan rakennukset ovat maisemallisesti erittäin keskeisellä paikalla lähellä entistä kylätonttia. Kantatila Rahola on yhdistetty Lempioon vuonna 1907. Inventoimatta.

Mänkin eli Talvian asuinrakennus edestä

Mänki on vanha kantatila. Tila sijaitsee sivussa keskeisimmältä maisema-alueelta. Tilaa ympäröi kuitenkin viljelty peltomaisema. Tilalla on runsaasti vanhaa rakennuskantaa. Päärakennuksen vanhin osa saattaa olla 1700-luvulta. R,H/paikallisesti arvokas. Inventoitu v.2000.

Karppi on vanha kantatila. Pihapiirin rakennukset on huollettu erittäin hyvin ja ovat säilyttäneet hyvin luonteensa. Inventoimatta.

Saukko on vanha kantatila. Tilan rakennukset ovat metsän reunan sisässä, eivätkä näy maisemassa. Inventoimatta.

Talvia on vanha kantatila. Pihapiiri ja rakennukset sijaitsevat tien varressa näkyvällä paikalla. Lähiympäristö on umpeutumassa. Inventoimatta.

Nikula on vanha kantatila. Tilan päärakennus on uusiutunut ja piha on puutarhamainen. Inventoimatta.

Häkärä on vanha kantatila. Tilan nykyinen rakennuskanta on 1900-luvun vaihteesta. Tila on toiminut lastenkotina 1918-28. Päärakennus näkyy maisemassa erityisen voimakkaasti. Se on hienosti säilyttänyt luonteensa. Inventoitu 1991. Inventointia tulisi täydentää.

Häkärä maisemassa

Toivola edustaa maisemallisesti merkittävää hyvin luonteensa säilyttäneitä rakennuskantaa avoimessa peltomaisemassa. Inventoimatta.

Hinkka on vanha kantatila. Tilan pihapiiri on pitkän koivukujan päässä pihapuuston suojassa. Inventoimatta.

Uotila on vanha kantatila. Tilan rakennuksia ympäröi pellot, joilla on joitakin yksittäisiä melko suuria irtolohkareita. Rakennuskanta on vaihtelevaa ja pihapuuston suojassa, pilkahtaen maisemassa. Inventoimatta.

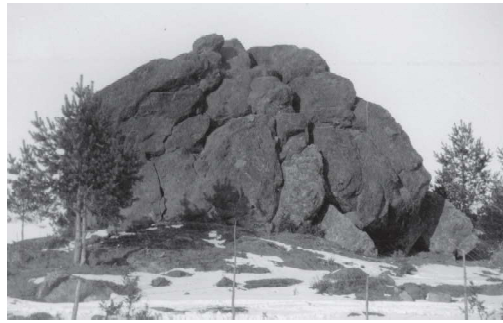
Kataja on maisemallisesti merkittävällä paikalla Lempionlahden rannalla. Inventoimatta.

Pihassa on käytöstä poistunut huonokuntoinen rakennus. Rakennusten länsipuolelta avautuu avoin näkymä järven yli Leipin kylään. Näkymä kannattaa säilyttää avoimena.

Suosituksia uudisrakentamiselle

Seudullisesti arvokkaalla kulttuurimaisema-alueella avoimet peltoaukeat tulisi säilyttää viljelyssä eikä niille tulisi rakentaa. Myöskään peltoaukeita ympäröivässä metsänreunassa ei rakennuksia näy vaan rakentaminen sijoittuu metsän sisään. Uudisrakentamisessa tulisi metsän reunat edelleen säilyttää ehjinä ja ohjata rakentamien arvokkaita maisema-alueita metsänreunan sisään. Jos reunapuustoa joudutaan kaatamaan rakennustöiden aikana, tulisi pellon ja metsän reunaan istuttaa uusia puita.

Maisema-alueen ulkopuolella rakennuskanta on sijoittunut vaihtelevasti tien varteen metsän reunaan sekä avoimille ja metsäisille peltosaarekkeille yksittäistiloina. Tätä perinteistä tapaa tulisi jatkossakin noudattaa.

Kyläläiset kertoivat myös ns. Kuujaan kivistä, josta tarina kertoo, että sen on heittänyt jättiläinen, joka aikoi heittää kirkkoa kivellä mutta pudotti kiven kuullessaan kirkon kellojen kumun. Kivi on nykyisin kasvillisuuden peitossa ja se kannattaisi ottaa esiin. Kivi sijaitsee Leipin tien varressa, tiestä noin 100m kaakkoon Tiihalan Ollilan talon maalla. Se on noin 8m korkea. Kuvan on ottanut Martti Virola n. vuonna 1930.

Joutsiniemen läheisyyteen on uudisrakennus sijoitettu onnistuneesti siten ettei se heikennä Joutsiniemen arvoa maiseman iäkkäänä, merkittävimpanä osana. Pensasistutuksin voi vielä parantaa rakennuksen näkymättömyyttä maisemassa. Kartanoa voisi taas ottaa paremmin esiin.

Kyläläisten kertomaa

Tiihalan VPK-vaja haluttiin kunnostaa, samoin Joutsiniemen lato. Avustushakemuksia ja maisemanhoitoehdotuksia käytiin läpi kyläläisten kanssa Tiihalan "kyläkopilla" kesällä 2000.

Kyläläiset ehdottivat, että puustonharvennusta voisivat tehdä myös kesämökkiläiset, kunhan maanomistajat merkkaisivat puut ja ilmoittaisivat, että saunapuita olisi tarjolla ja oma moottorisaha mukaan. Kesällä 2001 oli Joutsiniemen lato jo saanut uuden maalin.

Mahdollisuudet ja uhkat

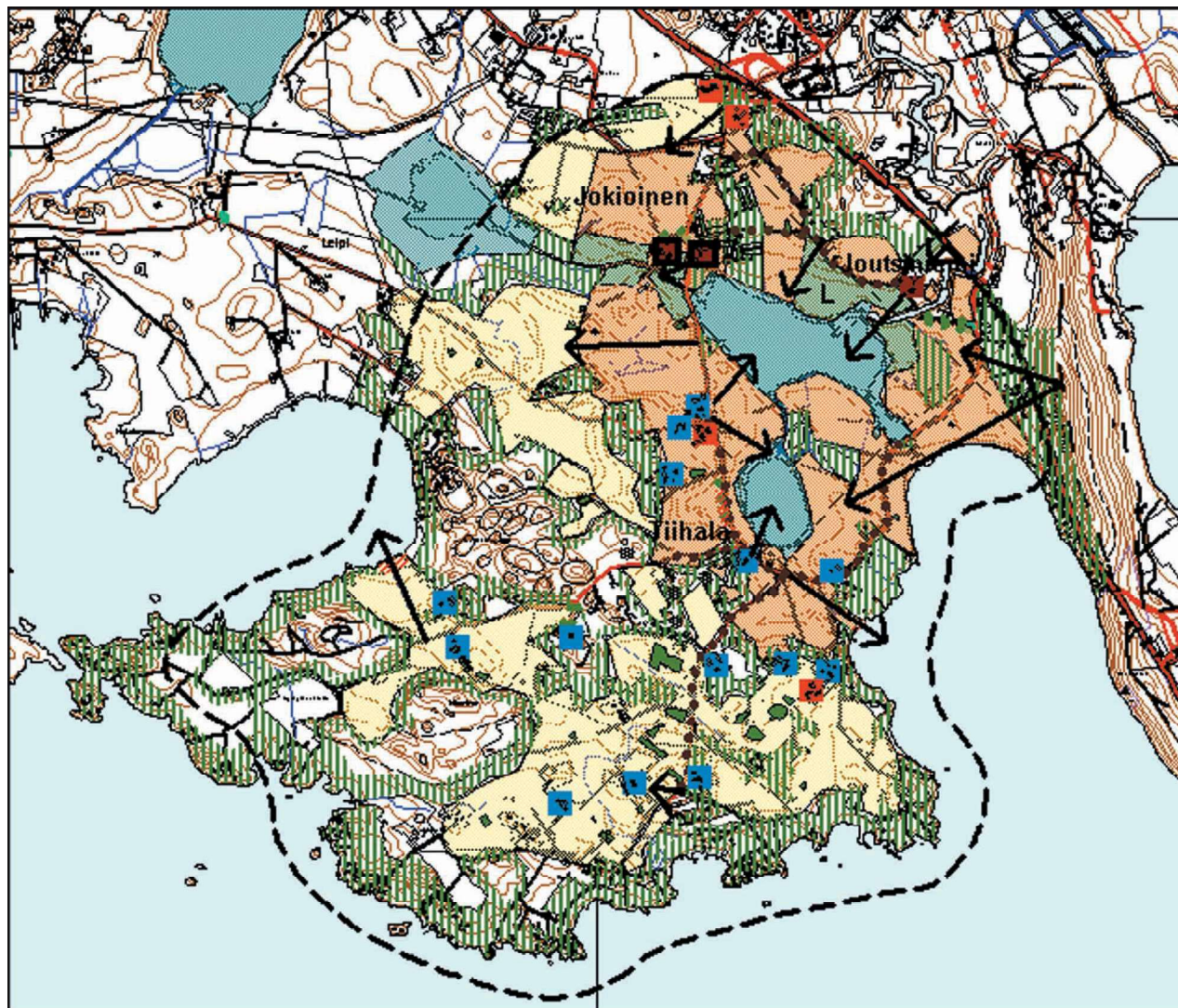
Alueen arvot on osittain suojattu kaavalla, mutta viljelyn ja laidunnuksen jatkuminen on toivottavin keino säilyttää avoimen kulttuurimaiseman luonne. Natura-alueille tulisi maanomistajille antaa selkeät luonnonhoito-ohjeet, esim. rantapuuston hoidolle.

Rakennustaiteellisesti, kulttuurihistoriallisesti tai maiseman kannalta edustavat rakennukset ja rakennusryhmät on kaavassa merkitty sr-2-merkinnällä, jonka mukaan sen säilyminen on toivottavaa ja rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennustaiteellisesti ja kyläkuvan kannalta merkittävä luonne säilyy. Rakennuslain 127§:n nojalla määrätään, että rakennuksen tai sen osan purkamiseen on haettava kunnan lupa.

Tällä merkinnällä on osoitettu Ala-Marttilan, Yli-Marttilan, Virolan, Joutsiniemen, Karpin, Katilan, Kylä-Aakkulan, Saukon, Lauvalan ja Mänkin talouskeskukset, Pelto-Uotilan päärakennus, Prinssin päärakennus sekä Tiihalan VPK:n vaja.

Kaavamerkinnot eivät vielä suojele alueen muita kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kanto-tiloja.

11. JOKIOINEN-JOUTSINIEMI-TIIHALA KULTTUURIMAISEMA

MERKINTÖJEN SELITYKSET

	Maisema-alueen raja		Säilytettävä isojaon aikainen tielinjaus
	Maisemallisesti arvokas alue / ei uudisrak.		Maakunnallisesti arvokas rakennus tai rakennusryhmä
	Maisemallisesti merkittävä alue / hienovar.rak.mahd.		Kulttuuriympäristöohjelman ehdotus
	Maisematilaa rajaava säilytettävä reuna		Paikallisesti arvokas rakennus tai rakennusryhmä
	Hoidettava peltosaareke		Inventoitava rakennus tai rakennusryhmä
	Hoidettava puukujanne		Maiseman kannalta rakentamiseen sopiva alue
	Hoidettava niitty tai laidun / L Luetteloitu perinnebiotooppi		Tärkeä avoimena pidettävä näkymä
	Luonnonsuojelualue / hoidetaan erill. suunn. mukaan		Harvennettava kasvillisuus / luontoarvot selv. ensin

SUOSITUKSET JA OHJEET 1:30 000

3.5.12 Leipi-Liuksiala-Hyppärilä-Toikkala

Nauhataajaman eteläpuolella, Kirkkojärven ja Roineen välisellä alueella sijaitsee Liuksialan kulttuurimaisema. Liuksialan kartano viljely- ja laidunalueineen sekä siihen liittyvät kylät Leipi, Hyppärilä ja Toikkola muodostavat yhtenäisen maisema-aluekokonaisuuden. Liuksialan kartanon kulttuurihistoriaan ja –maisemaan kytkeytyy myös Ahulinjärven ympäristö.

Leipin, Hyppärilän ja Toikkalan kylät ovat Liuksialan itä- ja pohjoispuolella sijaitsevia kyliä. Maisemallisesti nämä muodostavat yhtenäisen alueen, jossa Liuksialan kartano on keskipiste ja Leipin, Hyppärilän ja Toikkalan kylien talot ja pellot muodostavat sen reunavyöhykkeen.

Liuksialan kartano ja kulttuurimaisema on valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö. Lisäksi se on luokiteltu Maakunnallisesti arvokkaaksi maisemakokonaisuudeksi (Liuksialan-Tiihalan kulttuurimaisemat) sekä Pirkanmaan arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi.

Liuksialan kulttuurimaiseman huomattavan elementin muodostaa kartanolle johtava yli kilometrin mittainen koivukuja. Muita maisemassa näkyviä keskeisiä elementtejä ovat ns. metsäkappeli ja mäntyä kasvava hautausmaa. Kulttuurimaisemaan liittyvät Liuksialan kartanon ja Pikku-Liuksialan lisäksi myös Toikkalan kylän Heikkilän ja Äijälän rakennus-

ryhmät sekä Hyppärilän ja Leipin rakennusryhmät.

Luontoarvot

Alue kuuluu vuonna 2000 laadittuun Lintuvesien osayleiskaavaan (LOYK). Kirkkojärvi ja Ahulinjärvi ovat arvokkaita lintuvesiä ja kuuluvat Natura 2000-verkostoon.

Leipi

Leipin kylä on Kirkkojärven eteläpuolelle, Tiihalan ja Liuksialan väliin jäävä pieni kylä. Kylän nimeä ei esiinny keskiajalla, mutta kyläkin joidenkin sen asukkaiden. Vuoden 1540 maakirjassa esiintyviä taloja ovat Lintula, Mänttälä, Tuuhola, Toljola ja Kärki. Kuninkaan-kartanoa perustettaessa Kangasalan silloisen kirkonkylän paikalle Liuksialaan vuonna 1556, yhdistettiin kaikki Liuksialan kylän talot ja puolet naapurikylän Leivin kymmenestä talosta. Kun tasan puolet Leivistä otettiin kruunulle, on syytä otaksua, että talonpojat saivat pitää hallussaan toisen kylävainion.

Isojaon aikaisessa kartassa (v. 1785-1787) Leipin kylätontilla on ollut 5 taloa. Nykyiset Toljolan ja Anttilan tilat sijaitsevat vanhalla kylätontilla. Tuhola, Kärki ja Lintula on siirretty peltoaukeiden keskelle pienille kumpareille. Liuksialasta Leipiin johtava tie noudattelee isojaon aikaista linjausta. Leipi muodostaa olennaisen jatkeen Liuksialan kulttuurimaisemalle. Kylän peltoaukeat ovat kaunis, ehjä kokonaisuus, jossa kylän nykyiset talot ovat maisemassaan merkittäviä kiintopisteitä.

Leipin maisema panoraama

Arkeologiset löydöt

Leipin Välimaasta on rautakautinen irtolöytö, pronssinen hevosenkenkäsolkki.

Luontoarvot

Kirkkojärvi kuuluu Naturan lintuvesialueisiin.

Rakennettu ympäristö

Tuholan kantatilan rakennukset muodostavat erittäin ehjän monenlaisia rakennuskantaa sisältävän kokonaisuuden. Rakennukset ovat säilyttäneet hyvin luonteensa ja ovat avoimella paikalla peltojen ympäröimänä pienellä kumpareella. Inventoimatta.

Tuholan tila

Toljolan kantatilan päärakennus on palanut pari vuotta sitten. Tila sijaitsee vanhalla kylätontilla.

Anttilan historiallisesta taustasta ei ole tietoa. Vanha pihapiiri on maisemallisesti merkittäväällä paikalla tien varressa, vanhan kylätontin kohdalla. Inventoimatta.

Lintulan kantatila on ollut kruunun virkatalo vuodesta 1784. Avoimelle peltokumpareelle sijoittuvat rakennukset näkyvät maisemassa pitkälle, myös Lempionlahden yli Tiihalan puolelle. Inventoimatta.

Kärjen kantatila ei näy maisemassa. Inventoimatta.

Suosituksia uudisrakentamiselle

Perinteinen rakentaminen on ohjautunut peltokumpareille. Peltoja ympäröivät metsänreunat muodostavat ehjän rajauksen.

Nykyiset pellot tulisi säilyttää viljelyksessä eikä niille tulisi rakentaa. Uudet rakennukset tulisi rakentaa kokonaan metsän reunan sisään niin, että ehjät metsän reunat säilyisivät.

Mahdollisuudet ja uhkat

Aiemmin rantaniittyinä olleet Kirkkojärven rannat ovat kasvaneet umpeen. Natura-järvelle on laadittu maisemanhoito-ohjeet, joita tulisi laajentaa myös yksityisten maanomistajien omistamille rannoille, jotta saadaan vaihtelevia ranta-alueita (suljettuja, puoliavoimia ja avoimempia).

Lintulan tila maisemassa

Liuksiala

Kangasalan vanha kirkonkylä, Liuksiala, muodostettiin vuonna 1556 kuninkaankartanoksi. Se läänitettiin 1577 leskikuningatar Kaarina Maunutyttarelle, joka ylläpiti kartanossa hovi-aan.

Liuksialan kartanon, kartanopuiston ja viljelyaukeiden muodostama kulttuurimaisema sijaitsee Kaarina-Maunutyttärentien itäpuolella. Valtakunnallisesti merkittävän kulttuurihistoriallisen ympäristön keskeinen näkymä avautuu Liuksialan koivukujan alkupäästä peltojen ja laidunten yli kartanolle päin. Liuksialan kaarevan koivukujan tielinjaus sekä Liuksialasta Leipiin vievä tie noudattelee isojaon aikaista linjausta.

Ahulinjärven rannoilla sekä Ahulinjärven ja Roineen välisellä alueella on ollut Liuksialan torppia. Torppia on lisäksi Kaarina Maunutyttärentien varrella. Alueella on kauniita pieni-alaisia pelloja ja viehättäviä peltosaarekkeita joita pienehköt talot korostavat. Ahulinjärveä hallitsevat kauniisti järvelle viettävät pellot. Varsamäen alueella on laajahko peltoalue, jonka reunamilla sijaitsee yksittäistiloja erillään.

Peltosaarekkeita kannattaa hoitaa puustoa harventamalla ja maisemapuuta suosimalla.

Kaarina Maunutyttärentieltä avatuvat näkymät Varsamäkeen Isoniitylle ja toisaalta Roineelle pilkahtavat olisi hyvä pitää avoimina ja tarvittaessa harventaa puustoa.

Liuksialan koivukuja on yli 2 km pitkä

Arkeologiset löydöt

Liuksialan metsäkappelilta on löytynyt rautakautinen kalmisto. Varsamäestä on löytynyt kivikautisia irtolöytöjä, mm. kaksoistaltta ja Liuksialan pelloilta oikokirves.

Luontoarvot

Ahulinjärvi on arvokas lintujärvi ja kuuluu Natura-verkostoon. Ahulinjärven ympäristö kuuluu Lintuvesien osayleiskaava-alueeseen (LOYK). Liuksialan rantaniityt on luetteloitu maakunnallisesti arvokkaaksi perinnebiotoopiksi. Laikkolannokan kallio- ja katajaketo on paikallisesti arvokas perinnebiotooppi.

Liuksialan torppa Kaarina Maunutyttärentien varressa

Ahulinjärven maisema

Roineen pohjoisrannalla sijaitsevat maakunnallisesti arvokkaat Liuksialan hakaja rantaniitylaitumet. Laitumet ovat olleet lypsylehmien laiduntamia jo yli sata vuotta. Laitumia hoidetaan perinnebiotooppina.

Rehevöitymisen pysäyttämiseksi karjan lisäruokinnasta tulisi luopua. Tiheää kuusimetsälaidunta olisi hyvä harventaa.

Liuksialan rantaniityt

Rakennettu ympäristö

Liuksialan kartanon nykyinen päärakennus on rungoltaan vuodelta 1804. Vuonna 1902 rakennus muutettiin nykyiseen asuunsa arkkitehti Berndt Blomin piirustuksen mukaan. Rakennuksen alla on kivikellari, jonka on arveltu olevan 1500-luvulta. Tilustien varrella sijaitseva väentupa on vuodelta 1893 ja punatiilinen navetta vuodelta 1892. Talli on vuodelta 1910. Päärakennuksen itäpuolella sijaitsee arkkitehti Otto I. Meurmanin piirtämä yksityismuseo. Valtakunnallisesti arvokas. Inventoitu 1978. Kaavalla suojeltu.

Kaarevaa koivukujaa on uudistettu onnistuneesti vähitellen ja sen hoitoa tulisi jatkaa säännöllisesti.

Vasemmalla Liuksialan kartano

Oikealla Liuksialan torppa, Ahulisto

Pikku-Liuksialan tila sijaitsee Liuksialan kartanon puiston itäpuolella. Sen huvilamainen päärakennus lienee vuosisadan vaihteen tienoilta. Inventoimatta. Kaavalla suojeltu.

Liuksialan kappelin paikalla on ollut Kangasalan ensimmäinen kirkko vuonna 1366. Kirkko rakennettiin paikkaan, joka on ilmeisesti ollut kulttipaikka jo pakanallisella ajalla. Tätä suurennettiin myöhemmin puisella osalla. 1650-luvulla kirkko siirrettiin pois sortumisvaaran takia. Paikalla oli 1800-luvulla tuulimylly. Sen hävittyä Jalmari Meurman aloitti kaivauksen ensimmäisen kirkon etsimiseksi, josta löytyikin paasilattia ja metri kiviseinää. Näiden päälle ruvettiin 1910-luvulla rakentamaan kappelia arkkitehti Josef Stenbäckin piirustusten mukaan. Puukirkon alttarin paikalle on pystytetty muistoristi. Kappelin ympärille perustettiin yksityinen hautausmaa vuonna 1932. Inventoitu 1978. Kaavalla suojeltu.

Avoimessa peltomaisemassa erottuvat kappeli ja mahtavat männyt omana saarekkeenaan. Männiköstä kannattaa raivata lehtipuita ja vesakkoa säännöllisesti. Liuksialan pelloilla on useita säilyttämisen arvoisia mänty- ja lehtipuusaarekkeita.

Liuksialan kappeli puuston sisällä

Paavolan tilalla on upea, vanha mansardikattoinen navetta sekä joitakin muita vanhoja piharakennuksia. Päärakennus on kokonaan uutta, modernia arkkitehtuuria edustava.

Ahulisto on entinen Liuksialan torppa. Mansardikattoinen rakennus on nykyisin melko isokokoinen. Inventoimatta.

Varsämäki on entinen Liuksialan torppa. Inventoitu 1978. Muut torpat on inventoimatta.

Suosituksia uudisrakentamiselle

Alueen rakentamista ohjataan voimassa olevalla kaavalla.

Kylälaisten kertomaa

Ahulinjärven maanomistajat kaipaivat naturaan kuuluvan Ahulinjärven rantojen hoitoon selkeitä ohjeita (maiseman- ja metsänhoito-ohjeita) kunnalta tai ympäristöviranomaisilta. Asukkaat eivät tiedä mitä ranta-alueilla saa tehdä.

Varsamäessä järjestetään kylälaisten toimesta kesäisin latotanssit.

Mahdollisuudet ja uhat

Ahulinjärven nykyisin melko avoimet rannat uhkaavat umpeutua, jos maanomistajat eivät saa ohjeita rantapuuston hoitamiseksi.

Hyppärilä

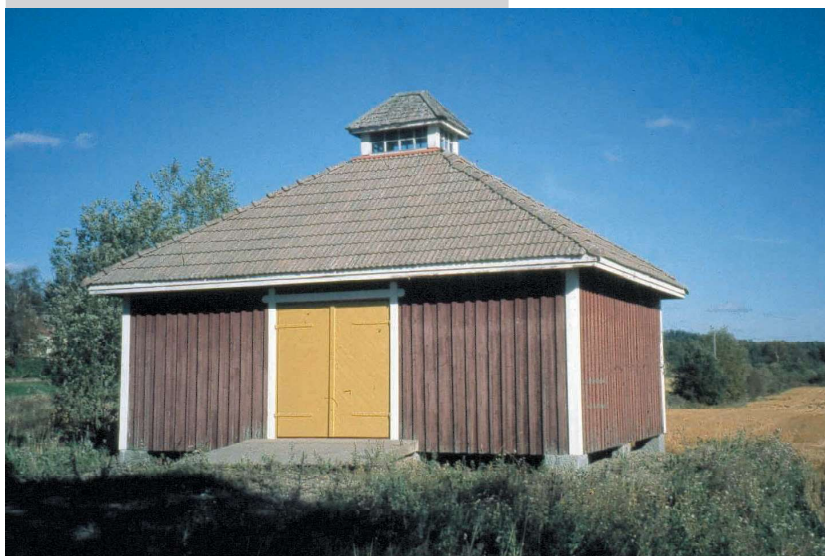
Liuksialan pohjoispuolella sijaitseva Hyppärilän kylä muodostuu mm. Hinkan ja Lusikkalan tiloista sekä tiloja ympäröivistä viljelyaukeista.

Hinkan ja Lusikkalan tilat sijaitsevat edelleen vanhalla isojaon aikaisella kylätontilla.

Toikkola

Toikkolan kylä sijaitsee Liuksialan kartanon pohjoispuolella lähellä Rantakoiviston asuin-alueita. Toikkolan kylän taloja ovat olleet vuoden 1540 maakirjan mukaan Äijälä, Sipilä ja Heikkilä. Vuonna 1681 mainitaan Mäkelä, joka on jäänyt autioksi ja myöhemmin tullut kruunun virkataloksi.

Heikkilän ja Äijälän tilojen puukujat sekä kylän VPK-vaja, näkyvät maisemassa maamerkkeinä.

Toikkolan VPK-vaja

Arkeologiset löydöt

Hinkan tilan mailta on löytynyt kivikautinen oikokirves. Kirkkojärven rannalta on löytynyt kivikautinen pallonuija ja Riihimäen tilalta tasataltan teelmä ja reikäkivi. Uotilan tilalta on löytynyt rautakautinen irtolöytö, miekankahva.

Luontoarvot

Laikkolannokan paikallisesti arvokas perinne- maisema kuuluu osittain Hyppärilän kylään.

Arkeologiset löydöt

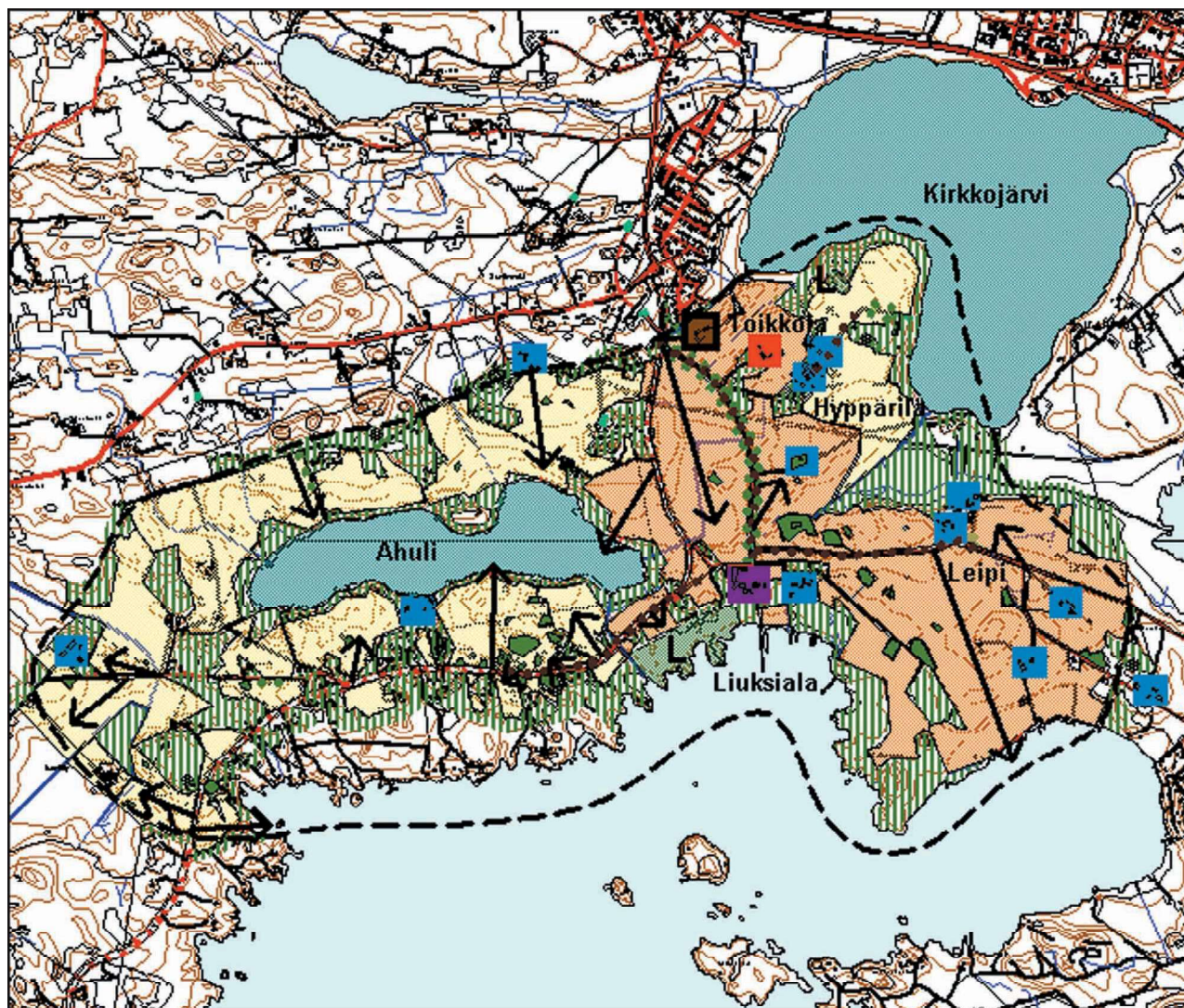
Mäkirinteestä Suntainmäestä on kiinteä rautakautinen muinaisjäännös, kalmisto. Mäkelästä ja Äijälästä on tehty kivikautiset irtolöydöt, mm.kvartsi-iskoksia. Sipilästä ja Rantasesta on rautakautiset irtolöydöt.

Luontoarvot

Kirkkojärven rannalla on luetteloitu perinne- maisema, Laikkolannokka, joka on vanhaa laidun-alueita ja entinen kokoontumispaikka. Isojakokartassa kalliainen mäki oli nimetty Mylykallioksi.

Umpeenkasvaneen katajikon peruskunnostus ja kalliokedon niittotalkoot pidettiin Kangasalan kunnan ympäristötoimen ja kulttuuriympäristöohjelman toimesta syksyllä 2001. Hoitotoimenpiteitä tulisi jatkaa säännöllisesti alueelle laaditun hoitosuunnitelman mukaisesti.

12. LIUKSIALAN KULTTUURIMAISEMA

MERKINTÖJEN SELITYKSET

	Maisema-alueen raja		Säilytettävä isojaon aikainen tielinjaus
	Maisemallisesti arvokas alue / ei uudisrak.		Valtakunnallisesti arvokas rakennus tai rakennusryhmä
	Maisemallisesti merkittävä alue / hienovar. uudisrak. mahd.		Ehdotus maakunnallisesti arvokkaaksi rakennukseksi
	Hoidettava niitty tai laidun / L luetteloitu perinnebiotooppi		Paikallisesti arvokas rakennus tai rakennusryhmä
	Maisematilaa rajaava säilytettävä reuna		Inventoitava rakennus tai rakennusryhmä
	Tärkeä avoimena pidettävä näkymä		Maiseman kannalta rakentamiseen sopiva alue
	Harvennettava kasvillisuus / luontoarvot selv. ensin		Säilytettävä / istutettava reunapuusto
	Hoidettava puukujanne		
	Hoidettava peltosaareke		
	Luonnonsuojelualue / hoidetaan erill. suunn. mukaan		

SUOSITUKSET JA OHJEET 1:30 000

Rakennettu ympäristö

Äijälä on metsäisellä mäellä Kirkkojärveä ympäröivän peltoalueen laidassa. Rakennukset ovat nykyisin Kangasalan karjalaiset ry:n juhlatiloina. Pihapiiriin kuuluu entinen asuinrakennus ja kaksi aittaa. Yhdistys on kunnostanut rakennuksia talkoovoimin v.1980. Taloon johtaa kuusikuja ja pihassa on runsaasti vanhaa puustoa. R,H /paikallisesti arvokas. Inventoitu 2000.

Mäki on nykyisin niin metsäinen, että Äijälään johtava kuusikuja ei tule edukseen. Kuusikujan voisi ottaa paremmin esiin ja kalliolla olevaa katajikkoa raivata näkyviin.

Heikkilän pihapiirin rakennukset kertovat vielä hyvin entisestä umpipihasta. Vanhempi asuinrakennus on rakennettu v.1907. Uudemman, v. 1928 rakennetun, on suunnitellut Heikki Tiitola. Tila jää uuden Rantakoiviston asuinalueen ja Liuksialaan johtavan koivukujan väliin. Ympäriellä on vielä rakentamatonta peltoaluetta. R,H,M/ehdotetaan maakunnallisesti arvokkaaksi. Inventoitu 2000.

Laikkolannokka

Vuonna 1928 rakennetun asuinrakennuksen on suunnitellut Heikki Tiitola.

Tilan ympärille olisi hyvä jättää rakentamaton, avoin "suojavyöhyke", jotta se erottuisi edelleen maisemassa yksittäistilana. Ranta-Koiviston asuinalueen reunan voisi maisemoida istutuksin.

Suosituksia uudisrakentamiselle

Alueen rakentamista ohjataan voimassa olevalla kaavalla.

Mahdollisuudet ja uhat

Uhkana on rakentaminen liian lähelle arvokasta maisema-aluetta ja perinteisen maankäytön loppuminen.

3.5.13 Suorama-Suomela-Luukkala

Kylät sijaitsivat kirkonkylän lounaispuolella, Kaarina Maununtytärtien länsipuolella.

Suorama

Kylän taloja ovat vuoden 1540 maakirjan mukaan Tuomola (nyk. Tuomaala), Nikkilä ja Aatola. Vuodelta 1640 löytyy Musula eli Rantala. Tuomola on halottu vuonna 1837 ja Nikkilä vuonna 1794. Tuomolalla on ollut Mattilaniminen torppa. Vanha isojaon aikainen kylätontti on ollut Tuomaalan tilan kohdalla ja sen itäpuolella, Suoramajärven pohjoisrannalla.

Suoramajärven ympäristöä luonnehtivat järven molemmin puolin kulkevat mutkittelevat tiet sekä järven pohjoispuolella pienillä kumpareilla, avoimen peltomaiseman keskellä yksittäisinä sijaitsivat tilat. Nikkilän ja Rantalan tilat näkyvät hyvin myös Lahdentielle.

Lahdentieltä on keskeisiä näkymiä alueelle ja sen kauniisiin rakennusryhmiin. Tienreunuspuustoa on harvennettu siten, että näkösektorit avautuivat paremmin, Rantalan ja Perälän tiloille. Avaaminen toteutettiin osana Tieluonnon Lumo-projektia vuonna 2002. Näkymiä Nikkilän tilalle voisi avata.

*Suoraman avointa pelto-
maisemaa*

Arkeologiset löydöt

Suoraman Tuomaalasta on tehty kivikautinen irtolöytö.

Luontoarvot

Suoramajärven lehto on luonnonsuojelulla rauhoitettu. Rauhoitusalueelle on valmistunut lehtokasvillisuuden säilyttämiseen tähtäävä hoito- ja käyttösuunnitelma vuonna 2001.

Rakennettu ympäristö

Nikkilässä on kaksi edustavaa vanhaa asuinrakennusta ja pihapiirin rakennukset muodostavat edelleen ehjän, neliön muotoisen umpi- ja pihapiirin pienelle mäenkumpareelle koivukujan päässä. Päärakennus on rakennettu 1800-luvun puolivälissä ja pytinkirakennus 1800-luvun jälkipuolella. Rakennusryhmään kuuluu lisäksi puotirakennus, jossa on pakari ja neljä aittaa.

R,H,M/seudullisesti arvokas. Inventoitu 1978, tarkistettu 1999, mutta ei ole silloin otettu valokuvia. Nikkilän tilan kaunis kokonaisuus voisi näkyä enemmänkin sekä Lahdentielle että kylämaisemassa. Puustoa voisi harventaa tilan pohjoispuolelta kuitenkin siten, että tuulen- ja melun suojausta säilyy riittävästi. Nikkilän tilan pohjoispuolisella peltosaarekkeella on komea jättiläissiirtolohkare, jota voisi ottaa paremmin esiin puustoa ja kasvillisuutta harventamalla.

Tuomaalan tila sijaitsee vanhalla kylätontilla. Päärakennus on hiukan kokenut muutoksia. Pihapiirin rakennukset ovat molemmin puolin tietä. Piharakennukset näkyvät maisemassa myös Lahdentielle. Asuinrakennus on pihapuuston suojassa näkyen kuitenkin hyvin Suoramajärvelle. Inventoimatta.

Piharakennusten ylläpidossa voisi tehdä yhteistyötä Tieluonnon Lumo-hankkeen kanssa niiden kunnossapidämiseksi. Tilan länsilaidassa kasvavaa kuusiaitaa voisi hoitaa rehevää ruohovartista aluskasvillisuutta ja lehtipuiden vesakkoa raivaamalla.

Rantalan tila näkyy kauniisti maisemassa

Rantalan tilan rakennukset muodostavat erityisen edustavan kokonaisuuden avoimessa peltomaisemassa. Inventoimatta.

Perälä ja Mäkelä ovat maisemassa kokonaisuuksina merkittäviä yksittäisiä kiintopisteitä uusine ja vanhoine ulkorakennuksineen. Mäkelän tilan läheisyyteen on muodostunut uudisrakentamista.

Ominaispiirteensä Suoramajärven ympäristössä voidaan pitää harmaita, tiilisiä makasiineja, joita on muutama kappale.

Suosituksia uudisrakentamiselle

Avoimelle pellolle Suoramajärven pohjoispuolelle, ei tulisi rakentaa. Mikäli pelloille kuitenkin

Nikkilän asuinrakennus vuonna 1978

Suoramajärven ympäristössä on joitakin harmaatiilisiä makasiineja

kin rakennetaan, rakennukset tulisi sijoittaa kumpareille. Pihapiirissä tulisi olla useampia rakennuksia ja ne tulisi sijoittaa tontille neliömäisesti. Rakentaminen sopii parhaiten kuitenkin järven eteläpuolelle. Myös Mäkelän tilan ympäristön rakentamista voidaan jatkaa.

Luukkalan maisemaa

Suomela

Suoramajärven eteläpuolella on Suomelan kylän maita ja rannoilla on pienempiä uudistiloja. Suoramajärven eteläpuolella kulkevan tien varrella sijaitsevan kylän maamerkkinä toimii Mäljän tila. Suomelan kylän isojaon aikainen kylätontti on sijainnut Mäljän tilan itäpuolella, Suoramajärven kaakkoisrannalla. Tielinjaus noudattelee isojaon aikaisista tielinjausta.

Pasan tila

Luukkala

Köppä ja Pasa ovat yhdessä Horron ja Maunun kanssa olleet Luukkalan kylän kantataloja vuoden 1540 maakirjan mukaan. Köppä ja Pasa sijaitsevat edelleen vanhalla isojaon aikaisella kylätontilla.

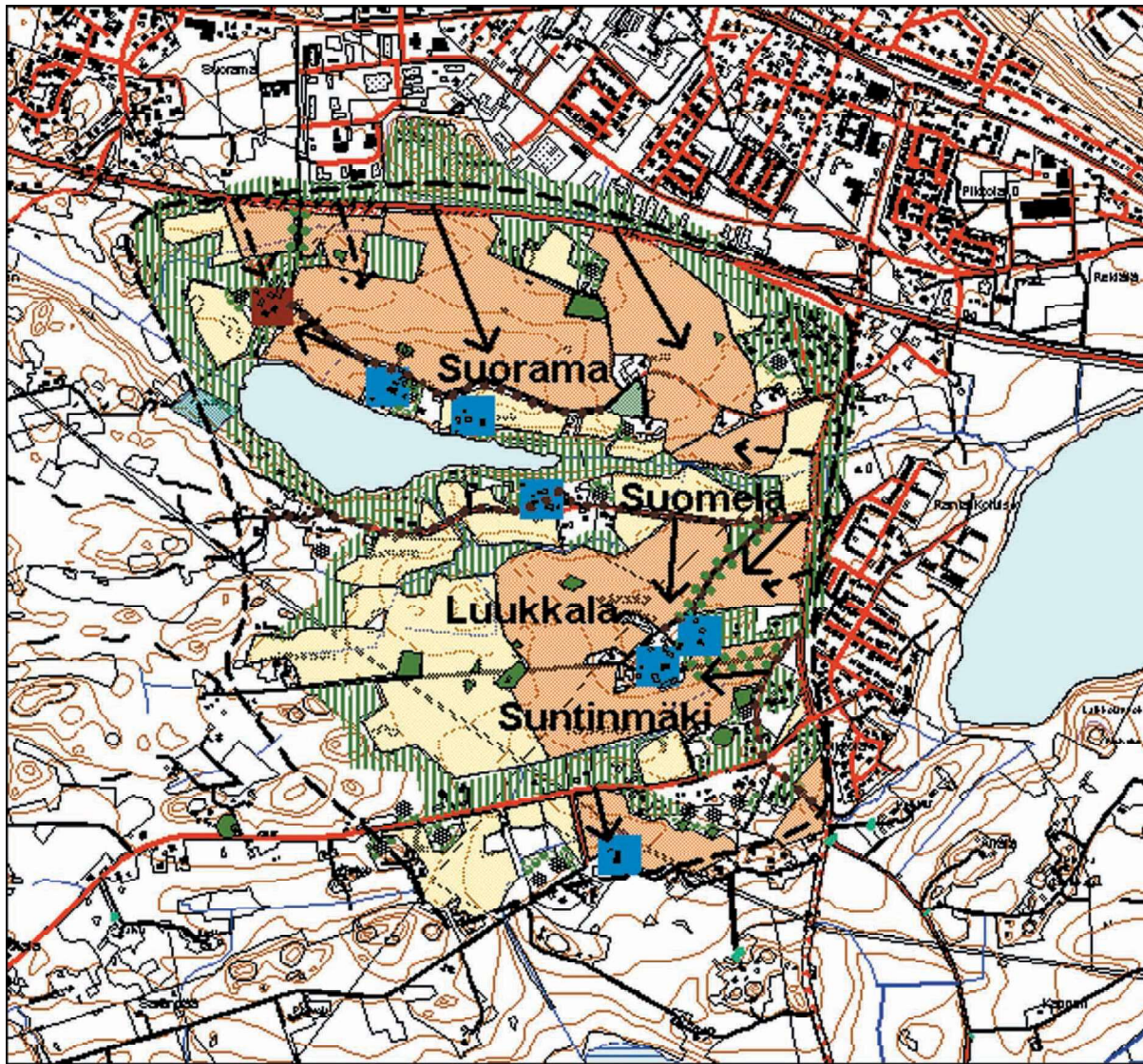
Suntinmäen alueen rakentaminen sijoittuu teiden varsille ja maamerkkinä toimivan Luuksialan koulun ympäristöön. Suntinmäen kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kokonaisuuden muodostavat Köpän ja Pasan tilat ja niitä ympäröivät avoimet peltoalueet. Luukkala on avoin näkymä Pikonkankaalle.

Luukkaalaan näkyvän Pikonkankaan sora-
montun reuna tulisi maisemoida.

Rakennettu ympäristö

Pasan tila on alueen merkittävin yksittäinen kohde, jonka rakennuskanta on erittäin hyvin luonteensa säilyttäneitä. Tilalle johtaa pitkä maisemassa hyvin erottuva koivukuja. Koivujen välissä kasvaa poikkeuksellisen runsaasti katajia. Koivukujan tielinjaus on isojaon aikainen. Inventoimatta.

13. SUORAMA-SUNTINMÄKI KULTTUURIMAISEMA

MERKINTÖJEN SELITYKSET

	Maisema-alueen raja		Säilytettävä isojaon aikainen tielinjaus
	Maisemallisesti arvokas alue / ei uudisrak.		Maakunnallisesti arvokas rakennus tai rak.ryhmä
	Maisemallisesti merkittävä alue / hienovar.rak.mahd.		Inventoitava rakennus tai rak.ryhmä
	Maisematilaa rajaava säilytettävä reuna		Maiseman kannalta rakentamiseen sopiva alue
	Hoidettava niitty tai laidun		Säilytettävä tai istutettava reunapuusto
	Hoidettava peltosaareke		
	Hoidettava puukujanne		Harvennettava kasvillisuus luontoarvot selv. ensin
	Luonnonsuojelualue		
	Tärkeä avoimena pidettävä näkymä		

SUOSITUKSET JA OHJEET 1:20 000

Köppä

Köpän tilan asuinrakennus on suurehko ja rapattu. Inventoimatta.

Näiden tilojen välittömään läheisyyteen sekä tiloja ympäröiville pelloille olisi hyvä jättää rakentamaton alue. Koivukujaa kannattaa hoitaa aluskasvillisuutta niittämällä ja silloin tällöin huonokuntoisimpia katajia harventamalla.

Liuksialan koulu on maiseman kiintopiste ja alueen kyläläisten tapaamispaikka. Inventoimatta.

Kyläläisten kertomaa

Liuksialan koululla pidetyssä kyläillassa keuhällä 2001 kyläläiset olivat huolissaan maiseman muuttumisesta Suntinmäen kaavan vuoksi. Asukkaiden mielestä kaavassa oli osoitettu liian paljon ja liian pieniä tontteja alueelle. Liuksialan koulukin on jäämässä pieneksi asukasmäärään nähden. Asukkaat ehdottivat siivoustalkoita ja vesakon raivaustalkoita tienvarsilta.

Suosituksia uudisrakentamiselle

Ei uudisrakentamista Mäljän tilaan ja Luukkalan kylään kuuluvien Köpän ja Pasan tiloja ympäröiville peltoalueille. Vanhoja tie-
linjauksia ei tulisi muuttaa.

Mahdollisuudet ja uhat

Suntinmäen kaavan mitoitus tulee vaikuttamaan maiseman muutokseen.

3.5.14 Ohtola-Kuru-Savo

Kylät sijaitsevat Roineen länsirannalla Kaarina Maununtyttärentien varrella.

Ohtolan kylä on Pirkanmaan kulttuurihistoriallisesti arvokas kohde.

Ohtola

Kylän taloja ovat vuoden 1540 maakirjan mukaan Mattila ja Paukkala. Mainitaan nimeltä myös Olavi Kovettu, joka on halottu vuonna 1553 Perttulaksi ja Klemolaksi.

Ohtolan kylä muodostaa edelleen maisemassa hyvin erottuvan tiiviin ryhmän sijoittuen vanhalle kylätontille, jota ympäröivät laidun- ja viljelyalueet. Vanhalla kylätontilla ovat Perttulan, Paukkalan ja Mattilan tilat, jotka ovat säilyttäneet ominaispiirteensä hyvin. Tiloilla on runsaasti vanhoja piharakennuksia. Klemola on siirretty Valkeakoskentien varteen. 1800-luvun lopulla. Roineen lahti on työntynyt hyvin lähelle kylää. Avoimia näkymiä järvelle on ollut rantaniittyjen yli. Ohtolan kylänraitti noudattelee v.1875 kartan linjausta. Niitty- ja peltoalueet ovat olleet laajemmat, mutta alueella on edelleen melko laajoja laidunalueita, myös perinteisiä metsälaitumia, joiden arvo on ainakin paikallinen. Valkeakoskentien itäpuolisella laidunalueella katajaisia peltosaarekkeita.

Ohtolan kylä

Kaarin Maununtyttärentien länsipuolella on pienehkö alue, jossa on sekä uutta että vanhaa rakennuskantaa, mm. ruotuväen torppa. Vanha tielinjaus kulkee alueen poikki.

Vihtinen on ollut oma yksittäistilansa ainakin vuoden 1875 kartan mukaan. Vihtisen pellot ovat umpeutumassa. Pihapiirissä runsaasti perinnekasveja, kuten esim. akileijoja, kotkansiipisaniaisia, varjoliljoja sekä pihasyreenejä. Alueella myös lehtomainen puro. Kaarina Maununtyttärentien länsipuolella on rauhoitettu mänty.

Ohtolan kylän laidunalueet tulisi inventoida. (Pirkanmaan ympäristökeskus). Esim. rantanäkymän avaamista kylältä koilliseen Roineelle kannattaisi harkita.

Vanhan tielinjauksen pusikoituvaa ympäristöä tulisi raivata.

Mattilan aitan päreseinää ja Perttulan hirsinavetta

pihakasvillisuuden suojasta. Koivukuja johdattelee pihapiiriin. Kaarina Maununtyttärentien toisella puolella on iso mänty maamerkinä. Tielle näkyvät hyvin piharakennukset.

Kasvillisuutta kannattaisi harventaa, jotta upea päärakennus pääsisi oikeuksiinsa. Myös pih-

Luontoarvot

Pirunkallionluola on kallioperän suojelu- ja opetuskohde.

Rakennettu ympäristö

Perttula, Mattila ja Paukkala muodostavat tiiviin ryhmäkylän tunnelman runsaine rakennuksineen. Mattilan tilan rakennukset ovat erityisen hyvin säilyttäneet ominaispiirteensä ja pihapiiri eläimineen siirtää vuosisatojen taakse. Pihapuina ovat mm. vaahtera, koivu ja lehtikuusi.

Klemolan rakennukset ovat Kaarina Maununtyttärentien varressa pienellä mäen töyräällä, mutta eivät näy maisemaan erityisen hyvin

Klemolan asuinrakennus

rakennusten ympäristön kasvillisuutta kannattaisi esim. niittää.

Vihtinen sijaitsee yksinäistilana lähellä Roinetta.

Kylässä on säilynyt vanha sotamiehen torppa Kaarina Maununtyttärentien länsipuolella. Torppa on uuden omakotitalon pihapiirissä,

Mattilan pihapiiri

Vihtisen asuinrakennus

mutta itse torppa on melko hyvin säilyttänyt luonteensa.

Kylän talot ovat inventoimatta.

Sotilastorppa

Suosituksia uudisrakentamiselle

Uudisrakentaminen sopii maiseman kannalta parhaiten Valkeakoskientien länsipuolelle täydentämään nykyistä rakennuskantaa ja jatkumalla nauhamaisesti. Ohtolan ryhmäkylästä ja sitä ympäröiviltä pelto- ja niittyalueilta tulee uudisrakentaminen ohjata muualle, esim. Ohtolan ryhmäkylän pohjoispuoliselle metsäsaarekkeelle.

Kyläläisten kertomaa

Kyläläiset kertoivat vanhasta ruotuväentorpasta. Omistaja on kunnostanut torppaa vanhaa arvostaen.

Mahdollisuudet ja uhat

Laiduntamisen ja viljelyn lopettaminen uhkaisi kylämaisemaa.

Kuru (eli Outupohja)

Kylän taloja ovat vuoden 1540 maakirjan mukaan Jaakkola ja Heikkilä. Nykyisin kylässä on näiden lisäksi Leikas- ja Humaloja nimiset tilat.

Vanhalla kylätontilla sijaitsevat edelleen kanta-tilat Jaakkola ja Heikkilä. Rakennukset sijoittuvat maisemallisesti upeaan paikkaan korkealle Kurunlahteen jyrkästi viettävälle mäenharjanteelle. Rakennukset ovat säilyttäneet ominaispiirteensä hyvin. Kurun kylään vievä tielinjaus noudattelee isojaon aikaista linjausta (v. 1775-1787). Pellot ja niityt ovat Kurun kylän (Jaakkolan ja Heikkilän) ympärillä edelleen viljelyssä tai laidunalueina. Kaarin Maununtyttärentien rakentaminen on muuttanut maisemaa, sillä Kurun ja sen länsipuolella oleva Savon kylä ovat muodostaneet yhtenäisen toisiinsa liittyvän kokonaisuuden.

Arkeologiset löydöt

Kurun Jaakkolasta on tehty rautakautinen irtolöytö.

Jaakkolan rakennusten muodostamaa pihapiiriä

Luontoarvot

Kurun myllyjoja on paikallisesti arvokas lehto.

Rakennettu ympäristö

Jaakkola on korkealla mäentöyräällä, Roineen rannassa, "vartioimassa" maisemaa. Tilan asuinrakennus on rakennettu 1906. Pihapiiriin kuuluu lisäksi hirsinen navetta vuodelta 1912 sekä riihi 1891. Viljamakasiini ja sauna ovat 1900-luvun alkukymmeniltä. Toimiva tila muodostaa ehjän maatalakokonaisuuden, jonka luonne on erittäin hyvin säilynyt. Pihapuustossa mm. komeita kuusia, tuija sekä pihlajia. Tilalla on karjaa. R,H,M/maakunnallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Heikkilän päärakennuksessa vuodelta 1899-1901, on erittäin selviä piirteitä Liuksialan kartanosta. Pihapiirin muut rakennukset ovat erillään päärakennuksen puistomaisesta pihasta. R,H,M/ ehdotetaan maakunnallisesti arvokkaaksi. Inventoitu 1999.

Heikkilän päärakennus

Leikas on metsän ympäröimä, mutta pilkkaa ohi kulkevalle tielle. Asuinrakennus on vanha. Inventoimatta.

Humaloja näkyy jonkin verran kasvillisuuden takaa Kaarina Maununtyttärentien länsipuolella. Inventoimatta.

Kumpareella sijaitsevan tilan päärakennusta voisi ottaa esiin puustoa harventamalla. Humalojan tilan lounaispuolella on kaunis kahtajainen saareke.

Näkymä Marttilasta Lahnajärvelle

Suosituksia uudisrakentamiselle

Uudisrakentaminen sopii kulttuurimaiseman kannalta parhaiten Kaarina Maununtyttärentien länsipuolella olevien peltoalueiden reunoille tai peltosaarekkeille yksittäistiloina. Jaakkolan ja Heikkilän tilojen eteläpuolella olevilla metsäsaarekkeilla olisi mahdollisesti hyviä uudisrakentamiskaikkoja ns. seuraavan sukupolven taloille.

Kyläläisten kertomaa

Humalojan tilan luoteispuolella on pieni viehättävä suo, jossa kasvaa runsaasti tupasvillaa.

Mahdollisuudet ja uhkat

Viljelyn ja laiduntamisen väheneminen tai loppuminen uhkasi Kurun kulttuurimaisemaa.

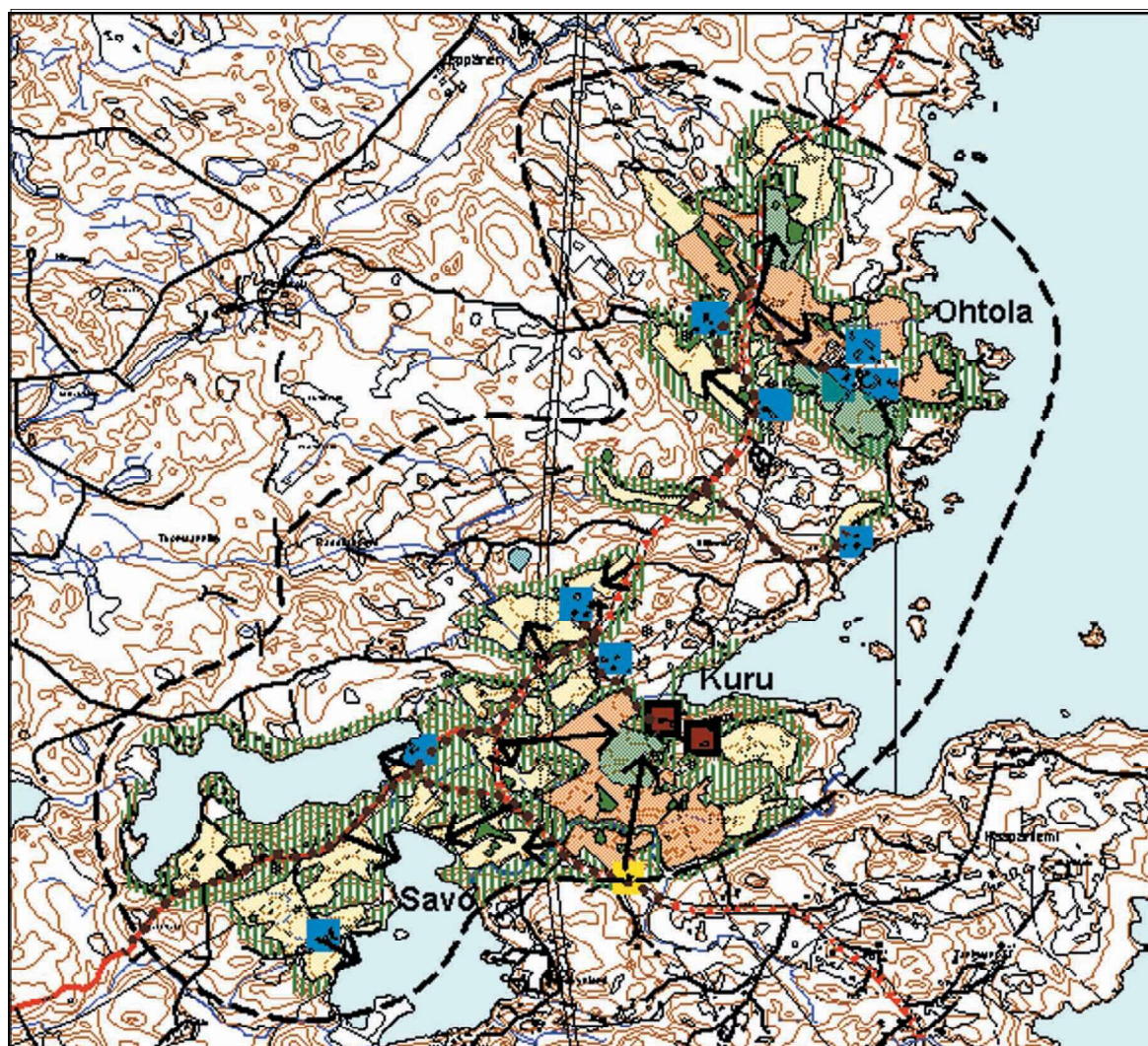
Savo

Kurun kylän länsipuolella sijaitsevasta Savon kylän kantatiloista on jäljellä enää Marttilan tila Lahnajärven rannalla. Toisesta kantatila, Savolasta, on jäljellä Kaarina Maununtyttären tien vieressä näkyvällä paikalla sijaitsevat lato ja riihi sekä Syväjärven rannassa sijaitseva Kyöstillän tila, jonka paikalla on ollut Savolan sauna. Lempäälään vievä tienlinjaus noudattelee 1700-luvun lopun linjausta. Savolan tilan halki on aikanaan mennyt tie, mutta nykyinen Kaarina Maununtyttärentie on muuttanut nykyisillä mitoillaan Savolan tilan aluetta.

Savon kylän aluetta leimaa tie, viljelystä poistuneet heinittyneet pellot, ladot ja voimalinja. Voimalinjan alla kasvaa erityisen paljon katajia.

Ladot kannattaisi kylän kulttuurihistorian ja tie-maiseman kannalta säilyttää ja kunnostaa maamerkkeinä. Risteysaluetta tulisi kehittää esim. yhteistyössä maanomistajan, kunnan ja tielaitoksen sekä mahdollisesti energialaitoksen kanssa. Maisemapellot olisivat hyviä vaihtoehtoja umpeutuville vanhoille peltomaille.

14. OHTOLA-KURU-SAVO KULTTUURIMAISEMA

MERKINTÖJEN SELITYKSET

— — —	Maisema-alueen raja	•••••	Säilytettävä isojoon aikainen tielinjaus
■ (orange)	Maisemallisesti arvokas alue / ei uudisrak.	■ (dark red)	Ehdotetaan maakunnallisesti arvokkaaksi rak.
■ (yellow)	Maisemallisesti merkittävä alue / hienovar. rak. mahd.	■ (yellow)	Maisemallisesti tai historiallisesti arv. rakennus
■ (green with vertical lines)	Maisematilaa rajaava säilytettävä reuna	■ (blue)	Inventoitava rakennus tai rakennusryhmä
■ (green with horizontal lines)	Hoidettava niitty tai laidun	■ (black with dots)	Maiseman kannalta rakentamiseen sopiva alue
■ (green)	Hoidettava peltosaareke	■ (green with checkered pattern)	Säilytettävä / istutettava reunapuusto
➔	Tärkeä avoimena pidettävä näkymä		
■ (red with diagonal lines)	Harvennettava kasvillisuus / luontoarvot selv. ensin		
■ (blue with wavy lines)	Luonnonsuojelualue		

SUOSITUKSET JA OHJEET 1:25 000

Arkeologiset löydöt

Savolan tilalta on löytynyt kivikautinen irtölöytö, oikokirves.

Luontoarvot

Savon myllyoja on paikallisesti arvokas lehto.

Rakennettu ympäristö

Marttilan tila on kantatila, joka sijaitsee vanhalla paikallaan v. 1775-1787 kylän tiluskartan mukaan. Tila on kesäkäytössä. Tilalta on kaunis näkymä Lahnajärvelle. Asuinrakennus on kokenut joitakin muutoksia. Pihapiiriin kuuluu navetta ja sauna, jotka ovat hirrestä. Inventoimatta.

Savola on ollut vanha kantatila, joka on hävinnyt. Jäljellä on tienvarressa, lähellä Lempääläntien risteystä riihi ja lato maamerkkimäisinä kohteina. Kokonaisuuteen kuuluu suuri irtolohkare.

Rakennukset voisi kunnostaa ja siirtolohkareen ottaa paremmin esiin.

Kyöstilan tila

Kyöstilä on Syväjärven rannalla, kesäkäytössä oleva jälleenrakennuskauden tila. Tilalla on Savolan tilan vanha sauna. Kokonaisuus on ehjä ja rakennukset hyväkuntoisia. Suunnitelmassa on kuitenkin asuinrakennuksen purku.

Purkusuunnitelmia kannattaisi harkita uusiksi, sillä asuinrakennus vaikuttaa hyväkuntoiselta ja kertoo alueen monikerroksisesta historialta jälleenrakennuskauden tilana.

Laurilan tilan kokonaisuus

Salmela on ollut ilmeisesti Marttilan torppa. Autio ja rakennukset huonossa kunnossa.

Kunnossa oleva rakennusmateriaali kannattaa ottaa talteen ja käyttää vanhojen rakennusten korjauksessa. Mahdollinen sopiva uudirakennuspaikka.

3.5.15 Haapaniemi-Kuohenmaa

Haapaniemi

Haapaniemen kylä sijoittuu leveäkhölle Roineeseen työntyvälle niemelle.

Vuoden 1540 maakirjan mukaan kantatiloja ovat Laurila, Mikkola, Heikkilä eli Perttula ja Uotila. Heikkilä on halottu v.1761.

Vanhoista kantatiloista ovat jäljellä yksittäistiloina Laurila, Uotila ja Mikkola, jotka sijaitsevat niemessä. Vanha kylänpaikka on ilmeisesti ollut Uotilan tilan paikkeilla Roineen rannassa. Mikkolan tilalla on aloittanut Haapaniemen ensimmäinen kansakoulu.

Maisemallisesti merkittävällä paikalla lähellä Kaarina Maununtyttärentietä sijaitseva Laurilan tila muodostaa arvokkaan kokonaisuuden perinnemaisemineen (laidun- ja viljelyalueet). Uotilaan johtaa komea katajakuja.

Lähelle Kaarina Maununtyttärentietä sijoittuu vanhojen torppien alue. Pienet entiset torpat ovat uudistuneet täydellisesti. Mutta maisemasta sivussa, Lahnajärven lähellä, on Haapaniemen ja koko Kangasalan helmi, vuonna 1884 rakennettu torppa, Järvenpää.

Pohjanperän pohjoispuolella avautuu kumpuileva peltoaukea ja pienehköjen tilojen muodostama maisemakokonaisuus, jonka erityispiirteenä on lukuisat katajat. Niinimäen ja Haapalahden tilat näkyvät maisemassa

maamerkkeinä. Haapaniemen alue on erityisen kivikkoista.

Papinsaari on oma pieni maisema-alueensa. Saaren johtavalla sillalla on kauniit näkymät Eteläistenperälle ja Roineelle. Valitettavasti laiduntaminen on saarella loppunut ja ranta- ja uhkaa umpeutuminen.

Kaarina Maununtyttären tieltä avautuva näkymä Pohjanperälle on umpeutumassa. Rantapuustoa voisi hieman harventaa.

Tien reunassa on useita kivenlohkareita, joita voisi ottaa maamerkkeinä ja paikallispiirteinä näkyviin kasvillisuutta poistamalla.

Papinsaaren tärkeimmät näkymät kannattaisi säilyttää harventamalla, mutta parhaita maisemanhoitajia olisivat eläimet.

Arkeologiset löydöt

Haapaniemen Kopolasta ja Pohjanperänkorvesta on tehty kivistä irtolöydöt, olkapääkirves ja vasarakirves. Tiihalalla kuuluvalta Murtoniemen tilalta on kivistä irtolöytö, kaksoistaltoa.

Luontoarvot

Pohjanperä on luonnonsuojelun kannalta paikallisesti/maakunnallisesti arvokas kohde.

Mikkolan koulurakennus

Rakennettu ympäristö

Mikkolan tilalla on aloittanut Haapaniemen ensimmäinen kansakoulu. Asuinrakennukset ovat 1800-luvun lopusta ja ne ovat säilyttäneet hyvin ominaispiirteensä, opettajan asunto sisätiloja myöten. Pihapiiriin kuuluu myös useita rakennuksia 1900-luvun alusta. Mikkolan pihapiirissä kasvaa mm. pioneja, akijeijoja ja ruskoliljoja. Tilan viljelytoiminta on loppunut. Peltoja uhkaa umpeutuminen. R,H/paikallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Pihaniittyä ja rakennusten ympäristöä kannattaa niittää säännöllisesti.

Haapaniemen Haapalahden maisema

Opettajan asunto on säilynyt alkuperäisessä asussa sekä ulko- että sisäpuolelta. Alkuperäisten ikkunoiden lisäksi sisätiloissa on säilynyt kaikki alkuperäiset rakennusosat sekä pintamateriaalit.

Kansakoulu on rakennettu 1904. Se on nykyisin asuinkäytössä ja rakennukseen on tehty joitakin muutoksia. H/maisemallisesti/historiallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Järvenpää on vuonna 1884 rakennettu, erittäin hyvin säilynyt torppa. Rakennukseen ei tule vettä eikä sähköä mutta se on asuinkäytössä. R,H/ehdotetaan maakunnallisesti arvokkaaksi. Inventoitu 1999.

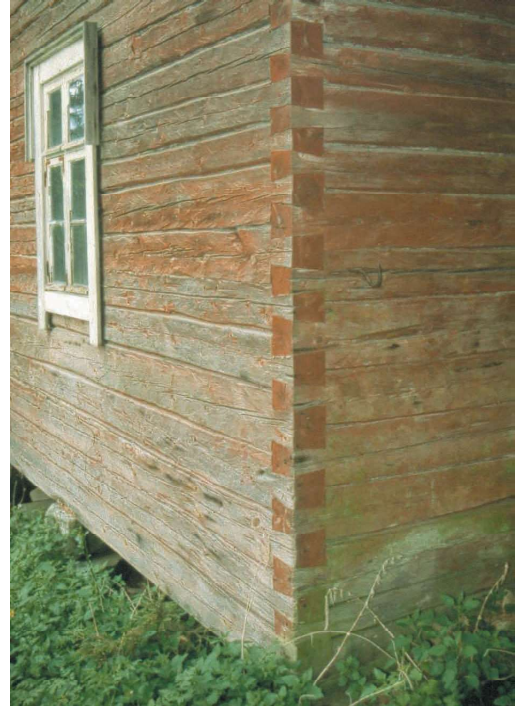
Järvenpään torpan pihapiiri

Laurila on kantatiloista lähimpänä Kaarina Maununtyttärentietä. Nykyiselle paikalle se on siirretty 1800-luvulla. Päärakennus on rakennettu 1800-luvun lopulla. Rakennuksen ominaispiirteet ovat säilyneet erittäin hyvin. R,H,M/ehdotetaan maakunnallisesti arvokkaaksi. Inventoitu 1999.

Tilaan liittyy merkittävää viljely- ja laidunmaisemaa. Epäselväksi jäi, onko tilalla enää karjaa. Toivottavaa olisi, että laidunnus ja viljely tilalla jatkuisi. Maiseman ja

Laurilan päärakennus

Laurilan pihapiiriin kuuluu 1920-luvulla rakennettu työväenasunto, jossa upeat lohenpyrstö-salvokset nurkissa.

perinnebiotooppien hoitoon voi saada tukea TE-keskuksesta.

Uotilan tila on pitkän katajakujan päässä. Tilan kaksi asuinrakennusta on rakennettu 1900-luvun alussa. Rakennukset ovat kokeneet muutoksia. Pihapiiriin kuuluu joitakin uudempia piharakennuksia. Maisemallisesti merkittävin on viljavarasto vuodelta 1930. H,M/paikallisesti arvokas. Inventoitu 1999.

Uotilan päärakennus

Katajakujan katajissa on ”ruostetta”. Katajia voisi pikkuhiljaa uusia ja olemassa olevien katajien ympäriltä niittää heinäkasvillisuutta.

Juhala on alkujaan palokunnantalo, jonka 1931 perustettu Haapaniemen VPK:n osasto rakensi. Nimi on tullut osaston ensimmäisen palopäällikön ja talohankkeen puuhämiehen Juho Vileniuksen nimestä. Talo on kunnostettu talkoilla 1980-luvulla kyläläisten tapaamis- ja kokoontumispaikka. Kyläläiset haluaisivat kunnostaa Juhalaa. M/maisemallisesti/historiallisesti arvokas.

Juhala

Suosituksia uudisrakentamiselle

Uudisrakentaminen sopii maiseman kannalta parhaiten pieniä tiloja täydentämään Kaarina Maununtytärentien molemmin puolin ja vanhoille pienille pelloille ja niiden reunamille.

Kyläläisten kertomaa

Kyläläiset kertoivat, että Niinimäen tilalla on asunut Omena-Antti, joka viljeli maukkaita omenia. Niinimäen tilalta luoteeseen, metsässä, sijaitsee Jättiläisen heittokivi, suuri siirtolohkare. Kyläläiset haluaisivat kunnostaa

Juhalan kaivon sekä keittiön. Kunta voisi tulla vastaan materiaaliavustuksin. Juhalaan kehiteltiin kesä- ja juhlatoimintaa, jolla voisi myös hankkia korjausvaroja.

Mahdollisuudet ja uhkat

Haapaniemen pienehköillä peltoalueilla mahdollisesti väistymässä oleva viljely ja laiduntaminen uhkaavat kulttuurimaisemaa ja sen avoimuutta. Alueella on kuitenkin mahdollisuuksia esimerkiksi kehittämällä maatilamatkailua (Jotila), siten että tiloilla olisi myös eläimiä (esim. lampaista), jotka samalla hoitaisivat laajemminkin kylän maisemia. Mikolan tilalla voisi toimia vaikka pienimuotoinen kotiseutumuseo.

Kuohenmaa

Kuohenmaa on aluenimi. Alue muodostuu useiden eri kylien, kuten Tiihalán, Vehoniemen ja Saarikylien kylien maista. Alue sijaitsee Valkeakosken rajalla.

Kuohenmaan asutus on suhteellisen nuorta, 1800-luvun lopulla syntyynyttä. Talot ovat puhetietojen mukaan, Tiihalán, Vehoniemen ja Saarikylien kylien talojen torppia. Siihen saakka alue on ollut sankkaa metsää ja laidunmaata. Talot on lunastettu itsenäisiksi 1920-luvun paikkeilla.

Saarikylien talojen karjaa on tuotu 1800-luvun loppuun asti veden yli saarien kautta, ns. Uitinkallion-reittiä pitkin, laiduntamaan. Kuohenmaalle ei ole ollut tietä, vaan Kangasalta on tie kulkenut Ohtolan kautta Lempäälään. Tie kylään on saatu vasta 1920-luvulla.

Kuohenmaan maamerkinä kohoaa Kokoavuoren kalliainen mäki. Halkohaavanjärvi muodostaa alueen keskeisen avotilan. Kuohenmaalla on kaksi laajempaa peltoaukeaa, muuten pellot ovat pienialaisia tai poistuneet viljelystä. Halkohaavanjärven länsipuolella sijaitseva peltoaukea sitä reunustavine tiloineen ja laidunalueineen on

Ojalalta Valkeakosken tielle päin

maisemallisesti kaunis ja yhtenäinen kokonaisuus. Paikallisesti arvokkaita perinmaisemia löytyy esimerkiksi Ojalan tilan yhteydestä, jossa on laidunalueita, piikkilankaaitaa sekä kauniita haapa- ja sekapuusarekkeita. Rakentaminen sijoittuu pääasiassa Halkohaavanjärveä kiertävän Rissanrannantien varteen sekä Roineen rantaan. Nykyinen Kaarina Maununtyttärentie ohittaa Kuohenmaan.

Toiminnallisen ja maisemallisen keskuksen muodostaa Kuohenmaan koulun ympäristö. Vanha koulu on hyvin säilyttänyt ominaispiirteensä. Sisätiloissa on liitutaulu, puolapuut ja vanhat luokat. Koulu on aktiivisessa käytössä ja kyläläiset ovat talkoovoinnin pitäneet pihassa luistelukenttää.

Arkeologiset löydöt

Alueella on useita arkeologisia löytöjä Tiihalan, Saarikylien sekä Vehoniemen kylien mailta. Pirttiniemen tilalta on löytynyt kivikautisia irtolöytöjä mm. kivistä valmistettuja työkaluja. Vehoniemen kylään kuuluvalla Kallioniemen tilalta on useita kivikautisia esinelöytöjä ja mahdollisesti kivikautinen asuinpaikka.

Luontoarvot

Kokojärven-Kokovuoren lehto on paikallisesti arvokas lehto. Pirttipera on rehevä umpeutuva lahti, jonka kasvillisuudella ja eläimistöllä on paikallista arvoa.

Rakennettu ympäristö

Kuohenmaan kansakoulu sai oman rakennuksen 1919. Kylällä toimi koulu 1908-1971. Koulu on nyt kyläläisten harrastus- ja kokoontumispaikkana. He haluaisivat kunnostaa kunnan omistaman koulun sisätiloja, esim. maalaamalla. Kunta voisi avustaa materiaaleissa.

Kuohenmaan koulu on kyläläisten kunnostama ja ahkerassa käytössä

Mäntylinna on puhetietojen mukaan jonkun Tiihalan kylän talon torppa. Tila ja koulu muodostavat kokonaisuuden. Mäntylinnan pihassa on hieno mänty.

Pirttiniemi on puhetietojen mukaan jonkun Tiihalan kylän talon torppa. Viehättävä tilakokonaisuus on maisemallisesti merkittävä.

Pirttiniemen pihapiiri

lä, avoimella paikalla Pirttiniementien varressa. Tilaan liittyy kauniita laidunalueita, myös metsälaidunta.

Uitinkallio on Vehoniemen Sipilän torppa. Pihapiirissä on uudempi asuinrakennus, sekä vanha pirtti, joka on rakennettu 1889. Pirtti on erittäin hyvin säilyttänyt luonteensa. Maakunnallisesti arvokas.

Sivula

Sivula on puhetietojen mukaan Vehoniemen Hallilan lohkotila. Tilan ympäristössä kukkaniittyä. Pohjoispuolelta avautuu näkymä Halkohaavanjärvelle.

Niittyä kannattaa hoitaa niittämällä kerran kessässä (elokuussa) ja korjata niittotähteet pois.

Niemelä on puhetietojen mukaan lohkottu Vehoniemen Riihimäestä. Tilalta näkyy Halkohaavanjärvelle.

Nissi on puhetietojen mukaan Vehoniemen Tiitolan torppa. Tilalla on laajahkot entiset metsälaitumet.

Laiduntamisen aloittaminen "pelastaisi" metsälaitumet umpeutumiselta.

Kuohenmaahan ei ole tehty rakennusinventointia. Rakennuskanta tulisi inventoida.

Suosituksia uudisrakentamiselle

Uudisrakentaminen sopii yksittäisinä tiloina perinteisiin rakentamispaikkoihin. Kuohenmaan koulun ympärille voidaan täydentää kylämaisempää rakennetta.

Kyläläisten kertomaa

Aktiiviset kyläläiset ovat tehneet Kuohenmaan koulusta tapahtuma- ja harrastuspaikan ja

Kyläilta koululla

haluaisivat kunnostaa sekä sisätiloja että pihapiiriä. Kunta voisi avustaa materiaalikustannuksissa ja kyläläiset talkoilla kunnostaa vanhaa koulua. Pirttiperän umpeutuva järvenlahti on linnustoltaan monipuolinen. Kivivuoresta on hakattu aikanaan myllynkiviä ja se näkyy edelleen vuorensainämässä. Kokovuori on ollut seudun vanha kokoontumis- ja helavalkeiden polttopaikka. Kaarina Maununtyttären tieltä nousee polku vuorelle.

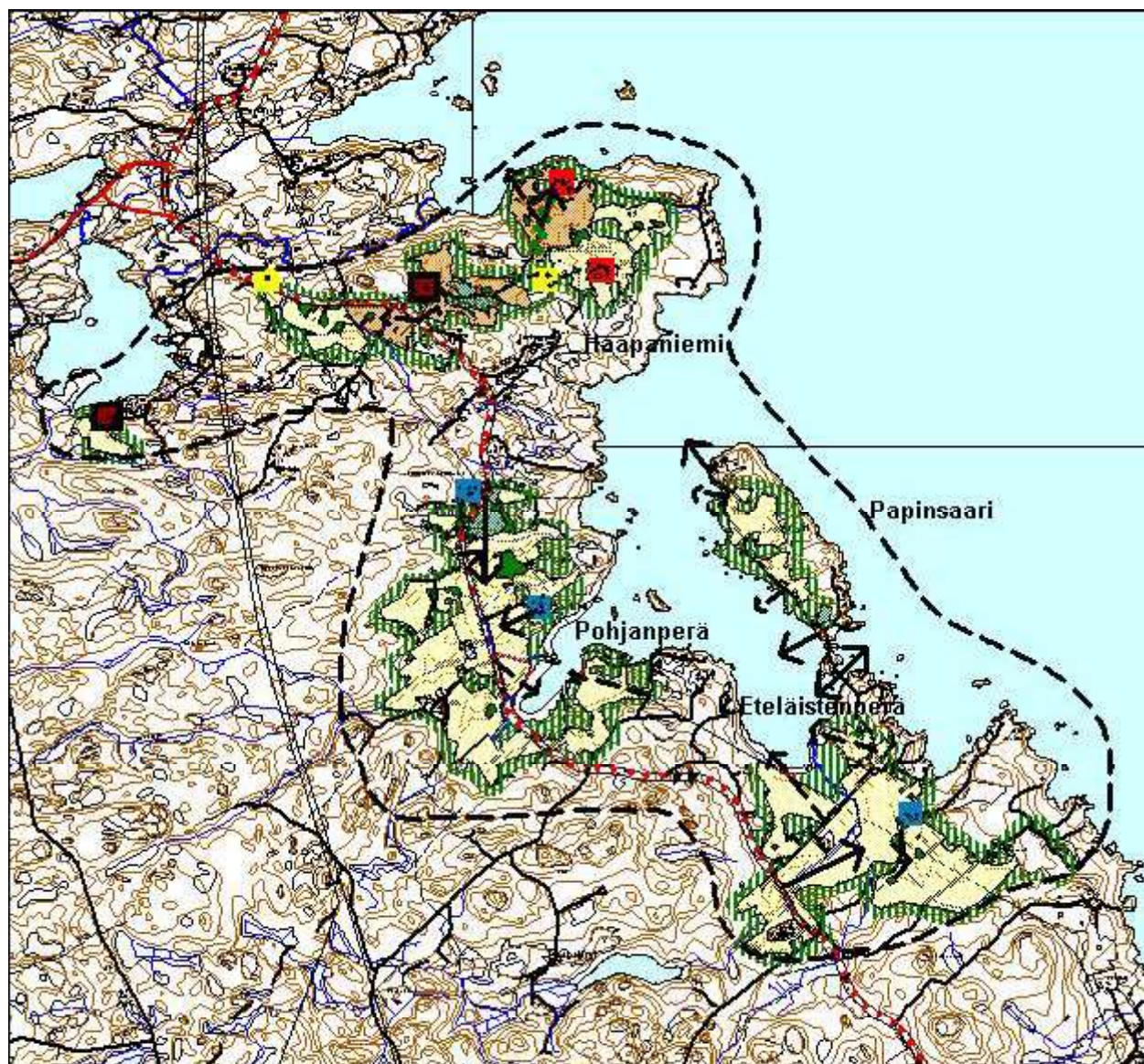
Mahdollisuudet ja uhkat

Kuohenmaalla on vielä jäljellä maaseudun idylliä. Hajarakentamisen paineet eivät ole välttämättä suuret, vaan uudet paikat voidaan sijoittaa perinteisille hyvillä paikoille. Viljelyn ja eläinten pidon jatkuminen turvaa kylämaiseman säilymistä.

Siltanäkymä Roineelle

15a. HAAPANIEMEN KULTTUURIMAISEMA

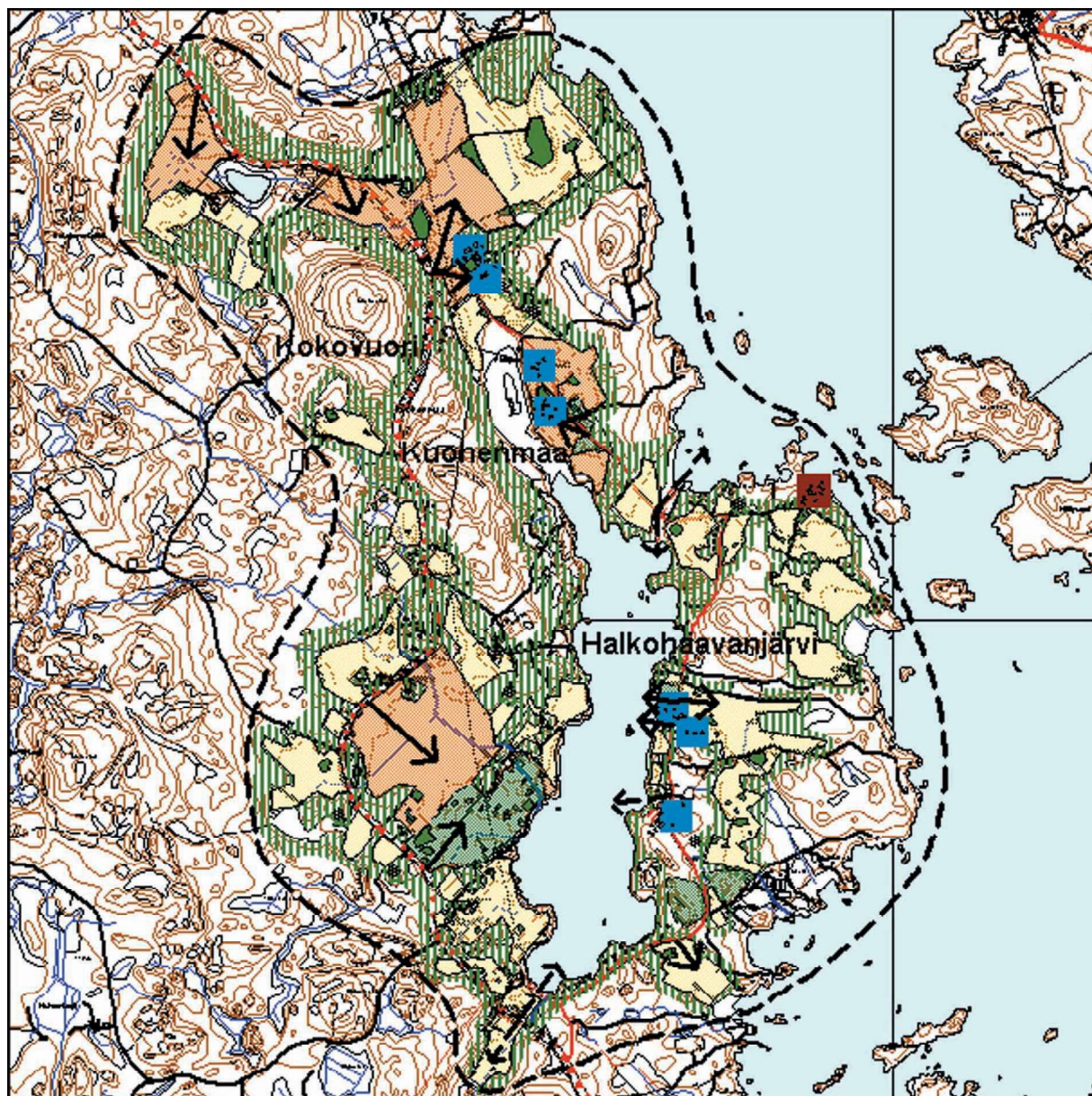

MERKINTÖJEN SELITYKSET

	Maisema-alueen raja		Ehdotetaan maakunnallisesti arv. rak.
	Maisemallisesti arvokas alue / ei uudisrak.		Paikallisesti arvokas rakennus tai rak.ryhmä
	Maisemallisesti merkittävä alue / hienovar.uudisrak.mahd.		Maisemallisesti tai historiallisesti arvokas rakennus
	Maisematilaa rajaava säilytettävä reuna		Inventoitava rak. tai rakennusryhmä
	Hoidettava niitty tai laidun		Maiseman kannalta rakentamiseen sopiva alue
	Hoidettava puukujanne		Säilytettävä tai istutettava reunapuusto
	Tärkeä avoimena pidettävä näkymä		
	Harvennettava kasvillisuus / luontoarvot selv. ensin		

SUOSITUKSET JA OHJEET 1:30 000

15b. KUOHENMAAN KULTTUURIRIMAISEMA

MERKINTÖJEN SELITYKSET

— — —	Maisema-alueen raja	■ (dark red)	Maakunnallisesti arvokas rakennus tai rak.ryhmä
■ (orange)	Maisemallisesti arvokas alue / ei uudisrak.	■ (blue)	Inventoitava rakennus
■ (yellow)	Maisemallisesti merkittävä alue / hienovar.rak.mahd.	■ (dotted)	Maiseman kannalta rakentamiseen sopiva alue
▨ (vertical lines)	Maisematilaa rajaava säilytettävä reuna	▨ (checkered)	Säilytettävä tai istutettava reunapuusto
▨ (diagonal lines)	Hoidettava niitty tai laidun	▨ (diagonal lines)	Harvennettava kasvillisuus / luontoarvot selv. ensin
■ (green)	Hoidettava peltsaareke		
→	Tärkeä avoimena säilytettävä näkymä		

SUOSITUKSET JA OHJEET 1:30 000

